

Campus. Ausgabe A. Lektionstexte

Lektion 1	Lektion 2	Lektion 3	Lektion 4	Lektion 5	Lektion 6
Lektion 7	Lektion 8	Lektion 9	Lektion 10	Lektion 11	Lektion 12
Lektion 13	Lektion 14	Lektion 15	Lektion 16	Lektion 17	Lektion 18
Lektion 19	Lektion 20	Lektion 21	Lektion 22	Lektion 23	Lektion 24
Lektion 25	Lektion 26	Lektion 27	Lektion 28	Lektion 29	Lektion 30

Lektion 1: Besuch beim Großvater

1 E2

1. Cornelia puella est. Cornelia et Iulia puellae sunt.
2. Iulia ridet. Puellae rident.
3. Servus tacet. Servi tacent.
4. Avus monet. Servi parere debent.

1 T2: Ein Pferd in Gefahr

Cornelia puella est. Iulia puella est. Cornelia et Iulia puellae sunt.
Cornelia ridet. Iulia non ridet. Cur Iulia non ridet? Equus non paret.

Avus monet: „Equus parere debet. Quid equus timet?“

Iulia: „Oculus dolet.“ Avus: „Cur oculus dolet?“

Cornelia et Iulia rident. Et Homilia serva ridet:

„Nunc oculus non iam¹ dolet. Nunc equus paret.“

Syrus et Lydus non rident; servi tacent.

Cur servi tacent?

¹ non iam nicht mehr

1 E3

1. Avus monet. Avus puellam monet. Avus servum monet.
2. Avus Corneliam et Iuliam monet. Avus puellas monet.
3. Avus Syrum et Lydum monet. Servos monet.

1 T3: Sprachprobleme

Hic avus est; avus dominus est. Ibi Homilia serva sedet. Avus servam monet; serva non tacet, sed paret et respondet.
Sed Syrus et Lydus tacent. Cur tacent? Cur servi dominum timent?
Nunc avus servos monet: „Quis murum auget? Quis vias terget¹?
Quis ...?“

Nunc et Cornelia servos monet. Sed servi non respondent.
Servi dominum non timent; neque Corneliam timent; servi neque dominum neque puellas timent.
Quid servos terret? Lingua servos terret. Nam servi linguam timent.

¹tergere reinigen

Lektion 2: Aufregende Tage

2 E1

1. Serva timet. Cornelia: „Quid times?“
2. Serva: „Linguam timeo. Et Syrus linguam timet. Linguam timemus.“
3. Cornelia: „Cur linguam timetis?“
4. Serva: „Respondere debemus.“
5. Cornelia: „Cornelia sum.“
6. Homilia: „Puella es.“
7. Cornelia: „Et ibi Iulia est. Puellae sumus.“
8. Homilia: „Puellae estis.“ Cornelia et Iulia puellae sunt.

2 T1: Nachhilfeunterricht

Puellae gaudent. Et Rufus amicus gaudet.
Nunc Rufus Syrum servum docet.
Rufus: „Syrum doceo. Syrum docere studeo.“
Zu Syrus gewandt: „Hic tabula est.“
Rufus tabulam tenet: „Tabulam teneo.“

Rufus tabulam praebet: „Nunc tabulam tenes.“
Iam Syrus servus tabulam tenet. Primo tacet,
sed tum respondet: „Tabulam te ..., ti ...,
time ... o.“
Rufus ridet: „Tabulam non times, sed tabulam
tenes.“ Nunc servus respondet: „Tabulam
teneo.“
Syrus gibt die Schreibtafel zurück: „Tabulam tenes.“

Tum Cornelia et Iulia Lydum servum docent:
„Puellae sumus. Equos tenemus. – Servus es.
Equum tenes.“ Lydus servus recte respondet:
„Servus sum. Equum teneo. – Puellae estis.
Equos tenetis.“ Puellae et Rufus amicus
gaudent:
„Nunc linguam non iam timetis. Saepe ridetis,
numquam tacetis.“ Et Lydus respondet:
„Recte! Nunc ridemus, non iam tacemus.“

2 E2

1. Cornelia tabulam praebet.
Puella servo tabulam praebet.
2. Puella Syro et Lydo tabulam praebet.
Puella servis tabulam praebet.
3. Tum puella Homiliae tabulam praebet.
Puella servae tabulam praebet.
4. Serva puellae respondet.
5. Puellae servos docent. Servi puellis respondent.

2 T2: Geisterstunde

Quid est? Soni puellas terrent. Quid ibi latet? Subito larva¹ apparet².
Larva gladium tenet et ridet: „Gladium teneo, puellas torquere studeo.
Neque avo neque domino pareo. Neque servae neque servo pareo.
Sceleratus sum.“ Iulia iam flet; nam larvae puellas torquere placet.

Sed Cornelia ridet et gaudet:

„Quis es? Neque dominis neque servis
pares. Cui pares? Cur non respondes?
Es ...“

Subito Cornelia tacet. Nam Syrus et
Lydus apparent – et statim larvam tenent.
Nunc etiam larva tacet. Cornelia iterum
ridet; nam larva Rufus amicus est.
Nunc puellis et servis ‚Rufum larvam‘
terrere et torquere placet. Itaque
puellae gaudent et servis respondent:
„Non tantum servi estis; nunc etiam
amici estis.“

¹larva Gespenst - ²apparere erscheinen

2 E3

1. Iulia flet. Avus: „Cur fles, Iulia? Responde!“
2. Rufus tacet. Avus: „Cur taces, Rufe? Responde!“
3. Respondete, Iulia et Rufe!“
4. Cornelia: „Rufus puellas torquet. Sed Syrus et Lydus amici sunt.“
5. Avus: „Este amici, Rufe, puellae, servi! Es amicus etiam tu, Rufe!“

2 T3: Angst vor einem Unwetter

Puellae: „O ave! Equi cibum non iam habent. Cibum complere
debemus.“

Statim avus servos monet: „Complete copias, servi! Praebe equis cibum,
Lyde! Praebe equis etiam aquam, Syre! Parete, servi!“

Sed quid nunc est? Cur avus subito tacet? Quid avum terret?

Venti avum terrent. Nam saepe venti silvas et vicos et villas delent.

Puellae tantum adhuc gaudent et rident. Itaque avus puellas monet:

„Tace, Cornelia! Tace, Iulia! Tacete, puellae! Venti populos terrent, sed
venti Aeolo deo parent. Aeolus deus ventos retinere¹ debet.“ Puellae avo
parent et statim tacent.

„Aeole! Venti tibi² parent. Retine nunc ventos, Aeole!“
Et profecto: Venti deo parent et tacent. Venti neque vicum neque villam neque silvas delent. Itaque avus Aeolo deo gratiam habet:
„Aeole! Nunc ventos timere non iam debemus. Semper tibi gratiam habemus.“

¹ **retinere** zurückhalten - ² **tibi** dir

Lektion 3: Zurück nach Hause

3 E1

1. Ventus villam delet. Ventus villam amici delet.
2. Ventus etiam villas amicorum delet.
3. Ventus equum terret. Ventus equum puellae terret.
4. Ventus semper equos puellarum terret.

3 T1: Straßenschäden

„Vale, Iulia! Vale, Cornelia! Valet, puellae!“
Cornelia tacet, Iulia iam flet. Avus lacrimas Iuliae videt. Lacrimae puellae etiam Homiliam movent. Itaque serva avi puellis ficos¹ praebet. Puellae gaudent, sed adhuc tacent; tandem respondent: „Vale, ave! Vale, Rufe! Vale, Homilia! Vale, Lyde! Valet!“

Mox Cornelia et Iulia villam avi non iam vident. Sed subito turbam vident. Iulia: „Quid ibi video? Quid est? Turbam sceleratorum video.“
Cornelia: „Tace, Iulia! Non turbam sceleratorum vides, sed silicarium² et servos silicarii vides.“

„Saepe violentia³ aquae et ventorum vias delet. Itaque servi vias renovare⁴ debent. Mox via iterum patet.“

Tandem muros et insulas Romae vident. Mox etiam turbam amicorum et amicarum vident; amici et amicae iam gaudent:
„Salve, Iulia! Salve, Cornelia! Salvete, amicae!“
Puellae rident; nam laetitia amicorum et amicarum etiam laetitiam puellarum auget.

¹ **ficus** Feige - ² **silicarius** Straßenarbeiter - ³ **violentia** Gewalt -
⁴ **renovare** ausbessern

3 E2

1. Dominus servam monere debet. Serva cibos parare debet.
2. Serva semper cibos domini parat.
3. Dominus vocat: „Para cibos, Homilia! Parate cibos, servi!“
4. Syrus: „Statim cibos paro.“
5. Syrus et serva cibos parant.
6. Cornelia intrat et rogat:
7. „Cur cibos paras, Homilia? Cui cibos paratis, servi?“
8. Homilia et servus: „Domino cibos paramus.“

3 T2: Zum Abendessen: Käse und Oliven

Syro servo placet dominae respondere et dominam rogare; nam linguam nunc amat. Dominam rogat: „Cur tu¹ cibos paras, domina? Cur tu laboras, domina? Cur puellae non laborant?“
Itaque Quintus puellas nunc vocat: „Iulia, propera! Cornelia, propera! Properate! Cenam parare debetis.“ Filiae properant; statim intrant. Et Gaius amicus intrat.

Quintus: „Parate caseum² et olivas³, filiae! Tum mensam ornate!“
Puellae: „Primo mensam ornamus. Tum caseum paramus, ... non olivas. Nam Gaius olivas non amat.“
Gaius: „Sic est. Olivas non amo, sed caseum et fabas⁴ amo.“
Corinna: „Parate amico fabas, filiae! Sic amicum delectatis.“ Profecto Gaius amicus gaudet; itaque Corinnae gratiam habet.

¹ tu du - ² caseus Käse - ³ oliva Olive - ⁴ faba Bohne

3 E3

1. Aeolus saepe villas delet.
Aeolus saepe villas vento delet.
2. Aeolus avum et servos ventis terret.
3. Avus servos non iam lingua terret.
4. Servi avum delectant. Servi avum cena delectant.
5. Servi avum saepe cenis delectant.

3 T3: Warum bist du ein Sklave?

Corinna mensam cibis complet; nam familiam cena delectare studet. Etiam candelas¹ parat et mensam candelis ornat. Nunc familia bene cenat. Subito Gaius Syrum servum spectat et rogat: „Syre, cur servus es? Unde es?“ Sed Syrus tacet, diu dubitat. Gaius non respondet.

„Romani pugnans bene parant. Romani gladiis, non perticis² pugnant. Itaque Romani barbaros pugnis semper superant.“

„Tace, amice! Syria est patria Syri. Sed nunc Syria est provincia Romanorum. Sumus domini ...“

„Sic est. Romani sunt domini Europae et Asiae et Africae. Sed amici non sunt. Nam populi dolos et iniurias Romanorum timent. Dolis et iniuriis Romani populos terrent. Nunc Romani etiam Syriam dolo et iniuria tenent. Itaque nunc captivus sum, servus Romanorum sum. Syriam patriam adhuc amo; etiam filiam et filium amo – sed familiam non iam habeo.“ Nunc Gaius dubitat; diu dubitat et tacet.

¹ candela Kerze - ² pertica (Holz-)Stange

Lektion 4: Unterricht in Rom

4 E1

1. Syrus: „Semper laborare et parere debeo. Statim venire debeo.“
2. Dominus Syrum et puellas vocat: „Veni, Syre! Venite, puellae!“
3. Cur Syrus non venit? Cur puellae non veniunt?
4. Dominus: „Cur non venis, Syre? Cur non venitis, puellae?“
5. Syrus dominum audit et respondet: „Iam venio, domine!“
6. Puellae dominum audiunt et respondent: „Iam venimus, domine!“
7. Dominus patriam Syri scit. Et puellae patriam Syri sciunt.

4 T1: Schulstart mit Verspätung

Ianua¹ non patet. Itaque Quintus puellas vocat et monet: „Properate, puellae! Quid exspectatis? Cur dubitatis venire? Veni statim, Iulia! Veni, Cornelia! Venite, puellae! Amicas et amicos iam video et audio.“

Iulia: „Nihil video, nihil audio; ludum non amo.“ Quintus: „Nihil vides, nihil audis, ludum non amas; itaque nihil scis. Veni tandem!“

Puellae Eudoxum salutant; Eudoxus statim rogat: „Unde venitis, Iulia et Cornelia?“ Puellae Eudoxum audiunt, sed tacent. Eudoxus puellas monet, tum amicos rogat: „Quis insulas Europae scit?“

Statim Paula amica respondere studet:

„Cretam tantum insulam scio. Cretam desidero; nam ibi avus villam habet.“

Tum Gaius amicus vocat: „Ubi est insula? Cretam insulam nescio, sed Siciliam insulam scio. Ibi Aetna est. Ibi Vulcanus deus habitat et laborat.“

Iulia et Cornelia respondent: „Syriam scimus. Syria est patria Syri servi. Servus avi ibi familiam habet, sed ...“
Subito amici et amicae rident. Diu rident et gaudent. Cur rident?

¹ **ianua** Tür

4 E2

1. Hic forum est. Hic templum est. Ibi templa deorum sunt.
2. Populus vias fori complet. Portae templorum iam patent.
3. Romani saepe templa intrant.
4. Consilia deorum Romanis placent.
5. Itaque Romani consiliis deorum parent.
6. Ibi dominus donum praebet. Dominus deos dono delectat.
7. Romani deos donis delectant.

4 T2: Ein Unterrichtsgang auf das Forum

Eudoxus semper discipulos bene docere studet. Discipulos libenter docet. Ingenium Eudoxi discipulis placet.

Eudoxus: „Audite consilium, discipuli: Nunc forum intramus.“
Discipuli consilium Eudoxi libenter audiunt. Eudoxus consilio

discipulos delectat.

Eudoxus: „Quis aedificia fori bene scit?“

Gaius: „Hic est curia, ibi sunt templa deorum et dearum. Hic est templum Saturni; ibi templum Concordiae videmus.“

Eudoxus gaudet: „Recte et bene respondes, discipule!“

Gaius rogat: „Cur Romani deis templa aedificant? Cur portae templorum nunc patent?“

Eudoxus: „Dei et deae populos beneficiis delectant. Etiam Romanis beneficia praebent. Saturnus populis frumentum praebet. Concordia dea concordiam¹ populorum auget. Itaque Romani deis templa aedificant. Templa deorum statuis² ornant et deis dona praebent. Etiam Saturnum deum et Concordiam deam donis delectant.“

Subito Iulia ridet et vocat: „Ibi est basilica Iulia³.“

Verba Iuliae discipulis placent. Discipuli iterum rident.

¹ **concordia** Einigkeit - ² **statua** Statue - ³ **basilica Iulia** die Basilika Julia

4 E3

1. Ubi villa avi est? Ibi villa est. Villa ad campum est.
2. Puellae ad villam avi properant.
3. Puellae ante portam villae exspectare debent.
4. Nam Homilia serva adhuc post villam laborat.
5. Unde servi properant? Servi e silva properant.
6. Saepe servi sine domino non laborant.
7. Dominus servos vocat. Servi in villam domini properant.
8. Ubi puellae sunt? Nunc puellae in villa sunt.
9. Cornelia et Iulia cum familia et cum servis in villa sunt.

4 T3: In der Basilika Julia

Hic est basilica Iulia. Turba dominorum et dominarum ad basilicam venit. Eudoxus et discipuli ad basilicam Iuliam properant. Ibi turba Eudoxum terret. Itaque diu ante aedificium exspectant; umbra aedificii discipulis placet. Tandem basilicam intrant. Post mensam argentarium¹ vident. Argentarius mensam ornamentis complet.

Subito Aulus Calpurnius cum amico ad mensam venit. Ornamenta dominis placent; nam amicae ornamenta desiderant. Sed domini pretium ornamentorum nesciunt. Argentarius primo cum dominis ornamenta probat, tum pretium indicat. Sed pretium dominos terret. Itaque non diu dubitant: „Non argentarius, sed avarus² es. Ornamenta non paramus.“

Argentarius respondet: „Sine ornamentis amicas non delectatis. Neque amici neque domini, sed gloriosi³ estis. Valete!“

Subito Eudoxus discipulos non iam videt. Ubi discipuli sunt?

Statim e basilica properat. Sed quid videt? Discipuli iam diu in umbra basilicae manent. Basilica discipulis non iam placet. Etiam Eudoxus in umbram basilicae properat.

¹ **argentarius** Juwelier - ² **avarus** Halsabschneider - ³ **gloriosus** Angeber

Lektion 5: Auf dem Sklavenmarkt

5 E1

1. Cornelia: „Quis tu es? Te nescio.“
2. Serva: „Ego Anna sum. Et quis es tu?“
3. Cornelia: „Me nescis. Cornelia sum. Tabulam tibi praebeo.“
4. Iulia: „Veni nobiscum ad ludum.“
5. Anna: „Mihi placet vobiscum ad ludum venire. Vobis gratiam habeo, puellae.“
6. Puellae: „Nobis places, Anna. Neque sine te ad ludum properamus.“
7. Ridetne serva? Serva ridet.

5 T1: Fliegenfänger

Paulus: „Nunc muscas¹ captamus²! Ego libenter muscas capto.

Et tu, Marce? Tunc muscas libenter captas? Et vos, Iulia et Cornelia? Vosne muscas captatis?“

Marcus: „Ego muscas captare non amo. Ludus mihi non placet, ludus me non delectat.“

Titus: „Sed ego tecum muscas capto.“

Iulia et Cornelia: „Nos vobiscum libenter muscas captamus. Sed quis nos captat? Placetne tibi nos captare, Paule? Responde nobis!“

Paulus: „Vobis respondeo: Mihi placet. Ego vos capto.“

Amici primo tacent. Neque rident neque clamant. Paulus nihil videt, nihil audit. Paulus errat.

Titus: „Tu me non captas. Ubi erras? Videsne me? Me non vides, itaque me non invenis. Post murum sedeo. Ego te video, te terreo!“

Iulia et Cornelia: „Nos gaudemus. Et tu, Paule? Nos te videmus, sed tu nos non vides. Nos non captas. Adhuc erras, numquam nos invenis.“

Paulus: „Cur me terretis? Ego ludum non iam amo. Captate muscas sine me!“ Tandem amici et amicae Paulum liberant³.

¹ **musca** Mücke, Fliege - ² **captare** fangen - ³ **liberare** befreien

5 E2

1. Ludus novus Tito placet. Ludi novi Tito placent.
2. Titus ludum novum (ludos novos) amat.
3. Templum novum Tito placet.
4. Multa templa Tito placent.
5. In foro Romano magna templa videmus.
6. Templum Saturni magnum est. Multa templa magna sunt.

5 T2: Sklaven zu verkaufen!

Paulus: „Videte! Chrysogonus venalicius¹ cum servis venit.

Servi Chrysogoni e provinciis imperii sunt.“

„Hic sunt servi novi et

servae novae! Servos novos servasque novas habeo! Multos servos vobis

Chrysogonus praebet! Veniunt de cunctis provinciis imperii Romani!

Servos bonos vobis praebeo! Videtisne magna brachia² servorum?

Servi novi laborant ut equi!“

Paulus venalicius rogat: „Laudas servos tuos. Sed narra nobis: Cur taces pretia servorum tuorum, Chrysogone? Narra nobis de pretiis!“
Venalicius: „Servi mei boni sunt. Etiam pretia mea bona sunt, magna non sunt; cunctis Romanis placent. Pretium servorum meorum parvum est.“

Paulus: „... Tam parvum est quam tu.“

Nunc cuncti Romani et servi rident.

¹ **venalicius** Sklavenhändler - ² **bracchium** (Ober-)Arm

5 E3

1. Paulus puer est. Paulus et Titus pueri sunt.
2. Quintus dominus est. Corinna Quintum, virum bonum, amat.
3. Eudoxus servus est. Eudoxus etiam magister est.
Discipuli verba magistri audiunt et magistro parent.
4. Multi servi etiam in agro (in agris) laborant.
5. Servus novus niger est. Servum nigrum videmus.
6. Serva nova pulchra est. Servam pulchram videmus.
7. Servus liber non est. Numquam servi liberi sunt.
8. Multi servi miseri sunt.
9. Sed servi nostri miseri non sunt; neque servi vestri miseri sunt.

5 T3: Sklaven zu verkaufen!

Venalicius¹: „Audite, viri Romani! Veni, puer! Venite ad me, o pueri puellaeque! Hic vobis servum bonum praebeo: Ex Africa venit. Campos et agros Romanos non timet. In cunctis campis agrisque bene laborat! Domino semper paret ut puer magistro. Dominus imperat et servi mei statim properant.“

Venalicius: „Servus meus etiam pulcher est. Et niger est. Ah, puella! Et tu pulchra es, sed neque nigra neque candida² es. Esne serva?“
Cornelia: „Serva non sum. Sum libera. Sum filia liberi viri Romani, neque filia servi nigri neque filia servae candidae sum!“

„Sed videsne puerum? E Syria venit. Servus est, servus miser. Etiam vita pueri misera est!“
Statim Paulus clamat: „Sic non est: Servus miser non sum. Romanus et liber sum, vita mea est vita Romani liberi!“
Et Titus: „Sic est! Nos cuncti non sumus servi, sed liberi! Vita nostra misera non est.“
Nunc venalicius ridet: „Verba vestra bona sunt. Adhuc pueri et puellae estis et magistris tantum in ludo paretis; itaque miseri non estis!“

¹ **venalicius** Sklavenhändler - ² **candidus, a, um** weiß(häutig)

Lektion 6: Reise nach Pompeji

6 E1

1. Eudoxus: „Verba nova scribo. Verba nova scribimus.
2. Nunc verba nova scribis, puer. Nunc scribitis, pueri.“ Sic Eudoxus dicit.
3. Pueris non placet verba nova scribere; verba nova non scribunt.
4. Magister imperat: „Ostende mihi tabulam tuam, puer! Ostendite mihi tabulas vestras, pueri!“
5. Nunc pueri Eudoxo tabulas ostendunt.

6 T1: Auf nach Pompeji!

Equi ante carrum stant. Priscus carrum impedimento¹ complet. Iam pueri in carro sedent. Tum Aelia dicit: „Valete, pueri! Vale, Prisce! Nuntium vestrum exspecto. Prisce, mitte mihi nuntium!“ Sed Sextus: „Quid dicis? Marcus et ego libenter tibi nuntium mittimus. Nam et ego verba iam scribo.“ Nunc Aelia gaudet: „Laudo te, Sexte. Ingenium tuum scio.“ Tum „Valete!“ dicit; etiam puellae pueris „Valete!“ dicunt.

Pueri cum Prisco muros Capuae² relinquunt. Priscus equos ducit; equi carrum trahunt. Sextus Priscum rogat: „Quid nobis ostendis?“ Priscus: „Oppida pulchra Campaniae vobis ostendo. Vos ad Vesuvium duco.“

Tum carrus Priscum filiosque ab oppido per vias novas Campaniae trahit. Cunctis in campis, agris, vineis servi laborant. Priscus pueros rogat: „Placetne vobis Campania?“ Marcus respondet: „Mihi placet. Campania non tantum pulchra est, sed donum deorum est. Per hortum³ deorum nos ducis.“ Nunc Priscus gaudet.

¹ **impedimentum** Gepäck - ² **Capua**: Stadt in Kampanien - ³ **hortus** Garten

6 E2

1. Priscus equos ducit.
Priscus equos ex oppido educit et ad silvam adducit.
Tum filios de via in umbram deducit.
2. Sextus Marcum vocat. Statim Marcus adest.
3. Pueri aquam non iam habent; pueris aqua deest.
4. Servus parvus carrum trahere non potest.
5. Servus: „Carrum trahere non possum.
6. Sed equi carrum trahere possunt.“
7. Pueri servos laborare vident.
Pueri servos laborare sciunt.

6 T2: Hilfe bei der Weinlese

Priscus equos e silva educit; tum equi carrum per vineas trahunt. Subito Priscus puteum¹ videt. Itaque clamat: „Brrr!“ Statim carrus consistit. Nunc Priscus equos de via deducit et ad puteum adducit. Tandem equi bibunt. Pueri ampullas² aqua complent. Priscus pueris cibum portat; tum vinum bibit et cum pueris cenat. In vineis servi laborant; pueri servos laborare vident: Servi carros uvis³ complent. Ante carros asini⁴ stant.

„Auxilium! Ades mihi! Adeste mihi!“ Priscus et pueri servum clamare audiunt; statim ad servum properant. Priscus: „Cur clamas? Quid tibi deest?“

Servus respondet: „Asinus meus! Surgere non iam potest; non iam se⁵ movet – mortuus est. Et carrus meus plenus est. Ego carrum plenum trahere non possum. Praebete mihi auxilium! Vos mihi adesse potestis.“ Sed Priscus: „Neque nos carrum tuum trahere possumus, sed equi mei carrum tuum trahere possunt. Tibi adsumus. Tecum venimus.“ Nunc servus scit Priscum adesse. Mox Priscum equos adducere videt. Servus gaudet equos carrum trahere.

¹ puteus Brunnen - ² ampulla Trinkflasche - ³ uva Traube -
⁴ asinus Esel - ⁵ se Akk. sich

6 E3

1. Quid Sextus facit? „Sexte, quid facis?“
2. „Sexte et Marce, quid facitis?“
3. Sextus: „Ludum facio. Muscas capio.“
4. Sextus et Marcus: „Muscas capimus.“
5. Pueri muscas capiunt. Pueris placet muscas capere.
6. Pueri muscas oculis non aspiciunt.

6 T3: Pause in der Gräberstadt

Priscus: „Brrr! Consistite!“ Statim Sextus: „Quid est? Quid facis?“

Priscus: „Sacrum facimus. Sed primo sepulcrum¹ avi vestri invenire debemus. Sepulcrum hic ante muros est. Venite!“ Pueri autem adhuc fessi² sunt et dubitant. Tum Priscus: „Descendite! Nonne placet vobis sacrum facere?“ Marcus: „Mihi magis placet in carro manere et habenas³ tenere quam sepulcra spectare.“

Tum Sextus: „Etiam mihi!“ Itaque Priscus filiis habenas praebet: „Cape habenam, Marce! Etiam tu, Sexte! Capite habenas, pueri!“ Pueri in carro manent et habenas capiunt. Nunc Priscus pueros gaudere scit.

„Magnum sepulcrum avi cari iam aspicio. Aspicitisne sepulcrum magnum post cupressos⁴? Quin descenditis? Nunc sacrum facere possumus. Dei sacrum nostrum aspiciunt et cibos vinumque capiunt. Deis dona nostra cara sunt; summis deis etiam parva dona placent.“

¹ sepulcrum Grabmal - ² fessus, a, um müde - ³ habena Zügel -
⁴ cupressus Zypresse

Lektion 7: Leben in Pompeji

7 E1

1. Aulus Popidius mercator est. Etiam Priscus Popidius mercator est.
2. Aulus et Priscus mercatores sunt. Aulus Popidius etiam senator est.
3. Pompeiani amici Auli senatoris (multorum senatorum) sunt.
4. Pompeiani Aulo senatori (multis senatoribus) gratiam habent.
5. Pompeiani Aulum senatorem (multos senatores) amant.
6. Amici cum Aulo senatore (cum multis senatoribus) cenant.

7. Senatores cum imperatore cenant.

8. Cloelia uxor Auli senatoris est. Uxores senatorum cum imperatore non cenant.

7 T1: Eine Stadt im Wahlfieber

Aulus Popidius senator et mercator est. Oleum¹ et vinum vendit.

Profecto vinum Auli mercatoris bonum et clarum est. Etiam imperator

Titus vinum Auli Popidii bibit; nam imperatori Tito vina bona placent.

Aulum mercatorem multi Pompeiani amant, nam Popidius amicis beneficiis et consiliis adest. Itaque Popidius senator magno in honore est.

Etiam Priscus Aulum in honore esse scit.

Sextus Aulum rogat: „Cur hodie tanta turba in villa vestra est?“ Aulus:

„Pompeiani duumviros² creant. Duumviri Pompeianis imperant.

Candidati³ populo beneficia praebent, tum honores petunt.“

Sextus etiam rogat: „Cunctisne Pompeianis licet duumviros creare, etiam

Cloeliae, uxori tuae, et servis?“ Aulus: „Neque uxoribus neque servis

licet duumviros creare, viris tantum liberis. Puellae et uxores apud nos

cibum et lanam⁴ faciunt : heri, hodie, semper.“ Nunc Sextus ridet –

Marcus autem tacet.

¹ oleum Öl - ² duumvir Duumvir (höchster Stadtbeamter) -

³ candidatus Bewerber - ⁴ lana Wolle

7 E2

1. Aulus: „Venite ad me, si vinum bonum desideratis!“

2. Aulus gaudet, quod (quia) vinum bonum vendit et bibit.

3. Servis non licet vinum bibere, dum laborant.

4. Quamquam servis non licet vinum bibere, vinum desiderant.

5. Aulus: „Semper vinum velle servis non licet.“

6. Aulus: „Vinum vendere volo.“ Amici: „Vinum bibere volumus.“

7. Aulus vinum vendere vult. Amici vinum bibere volunt.

8. Serva: „Domine, visne vinum bibere? O domini, vultisne vinum bibere?“

7 T2: Stress in der Stadt

In forum Pompeianum cuncti viri et mulieres properant. Etiam servi, pueri, puellae in forum veniunt, quia candidati¹ se ostendunt. Secundus

gaudet, quod filii Prisci adsunt; sed dum cum pueris per vias properat, amicam tantum in animo habet: Primigeniam.

Sextus: „Quid nobis ostendis, Secunde?“ Secundus: „Primigeniam vobis

ostendere volo, amorem meum. Est amica Serenae, sororis meae. Me

videre vult. Vultisne mecum venire, pueri?“ Marcus: „Et nos

Primigeniam videre volumus, si licet. Tecum venimus.“ Zosimus:

„Bene. Cuncti Popidii puellam tuam videre volunt. Sed si ad forum

venire vis, Secunde, properare debes, quia viae iam plenae sunt.“

Subito Secundus: „Quid vis? O Zosime,

ades mihi! Fur me terret!“ Dum

clamorem facit, Zosimus iam

adest: „Mitte pecuniam, scelerate!“

Zosimus furem capit. Statim multi

Pompeiani adsunt. Secundus,

quamquam fur flere videt,

furem liberare non vult, sed

statim sceleratum ad vigiles² trahit.

¹ **candidatus** Bewerber - ² **vigil, vigilis** Polizist

7 E3

1. Hodie Secundus apud Primigeniam est; sed heri apud amicam non erat.
2. Primigenia: „Secunde, heri misera eram. Nonne et tu miser eras?“
3. Secundus: „Etiam ego miser eram; nos miseri eramus, Primigenia.“
4. Marcus: „Cur heri miseri eratis, amici?“
5. Primigenia: „Heri Secundus ad me venire non poterat.
6. Secundum heri non videbam – diu amicum desiderabam.“
7. Secundus: „Pater et mater heri amicis cenam parabant.
8. Si amicis patris veniunt, ego domi manere debeo.“

7 T3: Götterglaube

Apud Romanos antiquos multi dei erant. Summus deus Iuppiter erat, pater multorum deorum. Imperium summi dei caelum et terra erant. Multi dei filiae et filii Iovis patris erant, ut Minerva et Diana; Minerva dea sapientiae¹ erat, Diana dea bestiarum. Neptunus autem erat frater Iovis dominusque aquarum. Mater Neptuni Iovisque Rhea² dea erat. Nuntius deorum Mercurius erat.

Iuppiter deis imperabat; ceteri dei Iovi parebant, quia summum deum timebant. Romani a deis auxilium exspectabant deisque dona dabant; nam varii dei Romanis aderant. Minerva Romam et Romanos servabat. Mercurius non solum imperia Iovis nuntiabat, sed etiam mercatoribus aderat; umbras mortuorum ad Tartarum³ portabat – et deus furum erat. Sic Romani existimabant.

¹ **sapientia** Weisheit ² **Rhea** (die Göttermutter) Rhea - ³ **Tartarus** Unterwelt

7 E4

1. Primigenia amicum nunc audit et aspicit.
2. Primigenia amicum saepe audiebat et aspiciebat.
3. Secundus villam Primigeniae saepe petebat.
4. Nam amicam videre volebat.
5. Secundus saepe amicos per vicos trahebat.
6. Vicus est pars oppidi.
7. Vici et insulae sunt partes oppidi.
8. Roma non oppidum erat, sed urbs.
9. Amphitheatrum pars urbis erat.
10. Etiam civitas Pompeianorum amphitheatrum aedificabat.
11. In multis civitatibus amphitheatra erant.

7 T4: Bei den Gladiatoren

Marcus fratrem ad amphitheatrum ducebat, quia Sextus spectacula¹ adhuc nesciebat. Iam fratres clamorem multarum bestiarum audiebant, sed propter magnam turbam spectatorum² diu nihil videre poterant: itaque primo neque arenam³ neque gladiatores aspiciebant. Tum multi patres filios ad ludos ducebant. Etiam Romani ex urbe veniebant et viri mulieresque e variis partibus et civitatibus imperii aderant.

„Nunc Diadumenum arenam intrare video. Gladiator clarus est, victor multarum pugnarum. Cottidie⁴ se exercet. Mors Diadumenum non terret.“ Sextus: „Nonne gladiatores dolores vel mortem timent?“ Secundus: „Pars virorum mortem timet; magnam autem partem mors non movet. Nam gladiatorum negotium est pugnare et viros vel bestias interficere. Gladiatores in servitute sunt; victores pugnarum libertatem exspectant – et nos per multos annos virtute delectant.“
Subito turbam iterum clamare audiunt ...

¹ **spectaculum** Schauspiel - ² **spectator, oris** Zuschauer - ³ **arena** Arena -
⁴ **cottidie** täglich

Lektion 8: Der Untergang Pompejis

8 E1

1. Zosimus narrat: „Ego iam heri in vineam properavi.
2. Tum tu, Secunde, ad amicam tuam properavisti.
3. Etiam amicus mecum in vineas properavit.
4. Nos in vinea vestra laboravimus.
5. Sed vos, pueri, ludos spectavistis et clamorem audivistis.
6. Servi tantum in vineis laboraverunt.
7. Hodie laborare mihi non placet; magis mihi placet iam heri laboravisse.“

8 T1: Riecht das Wasser gefährlich?

Subito Zosimus clamavit: „Mirum! Quam mirum!“ Pueri servum rogaverunt: „Quid mirum est, Zosime?“ Zosimus: „Aqua! Aqua hodie olet¹. Probate aquam! Fontes nostri antea semper boni erant. Hodie autem primum aqua olet: Putida² est ut sulphur³.“

Zosimus: „Etiam heri per urbem in montem properavi et vineas curavi, ut scis, Secunde.“ Secundus: „Sic est, ut mihi iam narravisti.“ Et amicus Zosimi: „Secunde, vos heri in urbe bene cenavistis; nos autem nihil cenavimus. Mihi non placet iam heri nihil cenavisse et nunc aquam putidam bibere.“

Zosimus: „Tace de cibo, amice! Magno in periculo sumus! Mors in aqua est. Hic me nihil iam tenet.“ Subito sonum mirum et malum sub terra audiverunt. Zosimus: „Audisne? Monstrum antiquum evigilavit⁴. Terra se movet. Magnum periculum adesse existimo. Nisi vitam amittere volumus, statim in urbem descendere debemus. An monstro sub oculos venire vultis?“

¹ **olere** stinken - ² **putidus, a, um** faulig - ³ **sulphur** Schwefel -
⁴ **evigilare** aufwachen

8 E2

1. „O domine, homo bonus es.
2. Homines boni timere non debent.

3. Neque ego timeo, ut scis. Sed heri primum timui.
4. Monstrum me terruit.
5. Etiam amici mei monstrum timuerunt.
6. Laborare non iam potuimus, quamquam voluimus.
7. Nam heri in monte fui. In monte fuimus.“
8. „Ubi heri fuisti? Ubi vos fuistis?“
9. Zosimus in monte fuit. Etiam pueri ibi fuerunt.
10. Lux lunae pueris et servis adfuit:
11. Nox pueros non terruit. Nam luna caelo lucem praebuit.

8 T2: Pompeji in Panik

Subito sonus mirus homines terruit: Vesuvius clamavit ut mille¹ leones. Cunctos homines timor tenuit: Mulieres statim timuerunt et clamaverunt: „Di magni!“ Tum iterum tacuerunt, cum subito ad montem Vesuvium spectaverunt, unde magna columna² nigra se ostendebat; mox columna alta erat et ad caelum surgebat. Statim Zosimus Secundum tenuit: „Sic est, ut timui: Vesuvius evigilavit³.“

Statim magna multitudo hominum vias urbis complevit. Cloelia mater magna voce flevit: „O Aule, tectum et urbem relinquere debemus! Serena, soror Secundi, clamavit: „O pater, lucem solis non iam video, quamquam nox nondum adest.“ Aulus: „Ego maneo. Regionem nostram, patriam meam, non relinquo. Nox et pericula me numquam terrere potuerunt.“ Priscus, quia Aulum servare voluit, fratrem monuit: „O Aule! Monstrum homines et oppida delere vult – vitam multorum hominum iam delevit. Numquam in tanto periculo fuimus; neque tu in tanto periculo fuisti neque filii mei fuerunt. Cura tandem filios et salutem nostram! Salus nostra est – fuga.“

¹ mille tausend - ² columna Säule - ³ evigilare aufwachen

8 E3

1. Sextus et Marcus adhuc liberi sunt.
2. Ludi liberos non delectant.
3. Gladiatores in castris se exercebant, armis pugnabant.
4. In urbe Pompeis saepe ludi erant.
5. Is est Diadumenus gladiator. Cuncti Pompeiani eum amabant. Sed gladium eius timebant.
6. Puellae Pompeianae ei dona praebebant. Gladiator eis placebat. Id cuncti Pompeiani sciebant.
7. Diadumenus in amphitheatro Pompeiorum pugnabat. In ea urbe saepe ludi erant.

8 T3: Eine Stadt wird begraben

Matres patresque cum liberis urbem relinquere temptaverunt; liberi sine matribus per tenebras erraverunt, fleverunt, clamaverunt: „Mater, ubi es?“ Multi homines iam sub muris vel lignis¹ iacuerunt. Adhuc lapilli² de caelo cadebant. Quis tum hominibus adfuit? Gladiatores! In castris non manebant; sed voluntas gladiatorum erat homines miseros sine armis servare.

Sed audite de Prisco Popidio! Is familiam Auli servavit: Priscus ei imperavit: „Dic mihi, Aule: Cur manere vis? Serva filias parvas et Cloeliam Serenamque! Duc eas ex urbe! Relinque Pompeios! Neque Secundus in urbe manere vult; veni cum eo, veni nobiscum, sed fac cito³!“ Tandem Aulus fratri paruit. Cuncti Popidii id consilium Prisci laudaverunt. Carrus eius Popidios eorumque servos in regionem Nuceriae⁴ portavit eosque servavit.

Plus quam mille⁵ Pompeiani post eam noctem mortui erant. De morte eorum Sextus postea Aeliae matri narravit. Si vos reliquias claras Pompeiorum oculis videre vultis, venite in regionem Vesuvii!

¹ **lignum** Balken - ² **lapillus** kleiner Stein - ³ **cito** schnell -
⁴ **Nuceria** (die Stadt) Nuceria - ⁵ **plus quam mille** mehr als tausend

Lektion 9: Der Helfer Herkules

9 E1

1. Popidii in urbe non manserunt.
2. Priscus eos ex urbe duxit.
3. Equi carrum traxerunt.
4. Itaque Popidii vitam non amiserunt.
5. Aulus fratri dixit:
6. „Consilium bonum dedisti.“
7. Subito Zosimus: „Auxilium! De carro cecidi.“
8. „Brrr!“ Iam equi in via steterunt.
9. Etiam Zosimus iam stetit – et risit.

9 T1: Herkules und der gefährliche Löwe

Valerius: „Libenter apud te mansi, quia monumenta oppidi videre volui. Multa monumenta, ut ego sentio, iam aspeximus. De eis monumentis nuper mihi scripsisti. Sed responde mihi, Tite: Cur nos ad oram duxisti?“ Titus: „Magnum studium vestrum sensi. Nonne de consilio meo dixi? Nunc vobis statuam Marci Noni Balbi¹ ostendere volo. Ecce! Is senator clarus oppidum nostrum auxit.“

„In oppido Nemea² timor homines miseros torsit, quia magnus leo in silvis errabat. Itaque ad Herculem nuntios miserunt. Is autem hominibus consilium non dedit: In silvas properavit et mox ante monstrum stetit. Statim leo Herculem temptavit. Etsi Hercules primo titubavit³, in terram non cecidit. Clavam⁴ in leonem misit – et monstrum occidit: Leo vitam amisit. Tum Hercules leonem mortuum in oppidum traxit et hominibus dixit: ‚Videte leonem mortuum! Clava mea eum superavi.‘ Homines responderunt: ‚Gratiam tibi habemus; nos enim ab eo monstro liberavisti.‘ Riserunt et viro claro libenter honorem

praestiterunt.“

¹ **Marcus Nonius Balbus**: Wohltäter der Stadt Herkulaneum -

² **Nemea** Nemea (Stadt in Griechenland) - ³ **titubare** taumeln - ⁴ **clava** Keule

9 E2

1. Homines leonem timebant. Itaque Hercules ad eos venit.
2. Mox monstrum invenit et cum eo pugnavit et id interfecit.
3. Multi homines pugnam Herculis viderunt.
4. Animus viri homines movit.
5. Tum Hercules pellem leonis cepit eamque regionem reliquit.
6. Homines multos annos de pugna mira narrabant.
7. Semper rogabant: „Unde is vir venit? Descenditne de caelo?“

9 T2: Herkules und der Stall des Augias

Amici in basilicam venerunt. Ibi sederunt et verba Titi audiverunt.

Titus: „Ecce imaginem, amici! Homines hic Herculem laudant:

„O Hercules, vir clarus es: Ad leonem venisti, eum vidisti et statim vicisti!“

Valerius: „Profecto Hercules venit, vidit, vicit – leonem interfecit.“

Titus: „Ita est. Et ecce: In ea imagine Herculem et Augiam regem dicere videtis. Augias rex Herculi dixit: „Ades mihi, Hercules! Pater multos tauros¹ pulchros mihi reliquit. Sed multos annos stabulum² intrare vix possum – propter magnam copiam fimi³. Auxilium nondum inveni. Tu iam multa claraque facta fecisti: Itaque age tauros e stabulo et purga⁴ stabulum!“

Titus: „Comprehendisne? Specta: Hercules primo tauros magna voce e stabulo egit, tum ad Alpheum⁵ descendit. Ibi aquam a fluvio ad stabulum duxit. Comprehendistisne, amici? Hercules primo consilium cepit, tum egit: Aquam in stabulum vertit – aquam multas horas per stabulum misit – ita stabulum purgavit.“

Valerius: „Ah ... verba tua me moverunt – et fabulam nunc tandem comprehendi: Hercules non tantum vi⁶, sed ingenio vicit.“

¹ **taurus** Stier - ² **stabulum** Stall - ³ **fimus** Mist - ⁴ **purgare** reinigen -

⁵ **Alpheus** Alpheus (Fluss in Griechenland) - ⁶ **vis** Kraft (*Abl. vi*)

9 E3

1. Augias rex auxilio Herculis gaudebat.
2. Augias stabulo dolebat.
3. Hercules tauros e stabulo egit.
4. Iam stabulum a tauris liberum fuit. Sed stabulum nondum fimo liberum fuit.
5. Primo Hercules aqua caruit, tum fluvium ad stabulum vertit.
6. Augias: „Diu dolui. Nunc tandem gaudeo. Ea hora laetitia mea magna est.“

9 T3: Herkules im Reich der Toten

Eurystheus rex gaudebat, quod magnum imperium tenebat. Sed ingenio Herculis non gaudebat, immo¹ ingenio eius laborabat. Quia gloria² Herculis doluit, amicis dixit: „Herculem occidere volo; potestatem eius delere debeo.“

Diu rex consilio carebat, tandem dolum invenit: Consilium cepit Herculem in pericula nova mittere; itaque dixit: „Audi, Hercules! Visne cunctis laboribus liber esse? Tum praesta mihi novum officium!“

Hercules eo anno iam clarus erat; tamen regi paruit et nocte cum Mercurio deo ad inferos³ descendit. Paulo post ad Plutonem venit. Is autem Herculem ab inferis prohibere voluit. Itaque Cerberum misit. Etsi bestia magnos dentes⁴ ostendit, Hercules liber a timore fuit: Cerberum non interfecit, sed monstrum in vincula dedit⁵ et ex inferis traxit. Sic se a periculo servavit. Prima luce cum Cerbero ante Eurystheum regem stetit. Statim magnitudo Cerberi Eurystheum terruit – sed ea hora rex comprehendit: Hercules cuncta officia praestare potest.

¹ **immo** im Gegenteil - ² **gloria** Ruhm - ³ **inferi, orum** Unterwelt - ⁴ **dens, dentis** Zahn - ⁵ **in vincula dare** fesseln

Lektion 10: Von Troja nach Italien

10 E1

1. Troiani vident: Graeci veniunt.
Troiani Graecos venire vident.
2. Troiani vident: Graeci urbem temptant.
Troiani Graecos urbem temptare vident.
3. Troiani sciunt: Murus urbem servat.
Troiani murum urbem servare sciunt.
4. Troiani sciebant: Murus urbem servat.
Troiani murum urbem servare sciebant.
5. Audimus: Graeci urbem dolo superaverunt.
Audimus Graecos urbem dolo superavisse.
6. Audivimus: Graeci urbem dolo superaverunt.
Audivimus Graecos urbem dolo superavisse.

10 T1: Der Anfang vom Ende Trojas

Subito Troiani virum clamare audiunt: „Venite ad muros, Troiani! Video oram a Graecis vacuum¹ esse. Videte! Graeci non iam adsunt. Nonne videtis Graecos non iam adesse? Puto Graecos nunc – decimo belli anno – in patriam properare. Certe sciunt Troianos semper victores in bello esse. Tandem pax est. Quin ad oram descenditis?“ Troiani paulatim ex urbe cesserunt et oram petiverunt. Paulo post in ora constiterunt.

„Puto Graecos nobis id donum pulchrum reliquisse. Quin equum in urbem trahimus?“ Subito aliam vocem audiverunt: „Ei monstro urbem nostram intrare non licet!“ Troiani animadverterunt Laocoontem, virum honestum, ea verba dixisse. Laocoon: „Nonne dolos et iniurias Graecorum scitis? Timeo Graecos, etsi dona nobis relinquunt. Sentio in eo equo dolum latere.“ Constat verba Laocoontis Troianos non movisse. Scimus eos equum in urbem traxisse. Nesciebant enim in equo viros Graecos latere.

¹ **vacuus a m. Abl.** frei von

10 E2

1. Aeneas se e periculo servavit.
2. Novam patriam sibi petivit.
3. Secum etiam filium suum eduxit.
4. Ita vitam suam et vitam eius servavit.
5. Sed scimus eum Creusam amisisse.
6. Tamen Aeneas se filium servavisse gaudebat.
7. Aeneas et Ascanius se etiam avum servavisse gaudebant.

10 T2: Äneas und Dido – eine unglückliche Liebe

„Ecce! Dido diu urbem aedificiis et templis ornabat. Nunc autem neque aedificia neque cives curat. Aeneam amat. Itaque se tantum et Aeneam curat. Salutem sibi tantum quaerit. Neque de officiis neque de civitate, sed de se et de magno amore suo narrat. Et vide Aeneam! Is non iam gladium secum habet, non iam de patria nova cogitat. Didonem semper convenire, videre, audire desiderat.

Etiam multi homines dicunt Aeneam et Didonem bene convenire.

Regina¹ existimat se maritum invenisse; et Aeneas putat se apud eam manere posse. Nunc amore gaudent. Putant se sibi tantum et amori vivere posse. Puto te id scire: Vita ab officiis libera non est. Descende de caelo et conveni Aeneam! Oportet eum ex Africa discedere et reginam relinquere, oportet eum amori finem facere. Aeneas enim officia sua praestare debet; Didonis autem officium est nationem suam curare. Sic ego volo. Indica Aeneae summum deum te misisse!“ Et Mercurius statim in fines Carthaginis descendit.

¹ regina Königin

10 E3

1. Aeneas Didonem reliquit. Nam Mercurius id antea imperaverat.
2. Aeneas ad Mercurium: „Ego tibi parui. Nam tu id imperaveras.“
3. Mercurius: „Id fecisti, quia sic imperaveram.“
4. Dei: „Id imperaveramus; itaque tu Didonem reliquisti.“
5. Aeneas: „Non dubitavi. Nam vos, di magni, id imperaveratis.“
6. Aeneas ita egit, ut dei imperaverant.

10 T3: Der Zweikampf zwischen Turnus und Äneas

Latini urbem muniebant et fossas¹ altas circum muros ducebant, ut Latinus rex eis antea imperaverat. Sed Troiani fossas superaverunt et mox in muris urbis steterunt. Dum Latini iam de salute desperant, subito vocem Turni audiunt: „Finite² pugnam, Latini! Speraveram nos Troianos vincere posse. Sed nunc ego nationem meam servare debeo. Audi, Troiane: Demonstra audaciam tuam et pugna mecum!“ Vix ea verba dixerat, cum Aeneas de muro alto descendit et ad Turnum properavit.

Profecto Aeneas Turnum violavit, quia ferrum eius in terram ceciderat.

Tamen Turnus Aeneae diu non cessit. Paulo post Latini animadverte-
runt ducem in terra iacere. Is non iam surrexit, sed Aeneam adoravit³:
„Antea ego semper victor fueram, nunc tu victor es: Impera tu Italiae!
Me caedere tibi licet. Sed
rogo te: Dona mihi
vitam! Veniam a te peto.“
Aeneas quidem Turno
veniam non dedit, sed
eum occidit.

¹ fossa Graben - ² finire beenden - ³ adorare anflehen

Lektion 11: Romulus und Remus

11 E1

1. Gladius acer est. Pugna acris est. Bellum acre est.
Saepe gladii acres sunt, etiam bella acria sunt.
2. Quis bellum acre non timet? Quis pugnam acrem non timet?
3. Aeneas Turnum gladio (pugna) acri superavit.
Romani multos populos bellis acribus superaverunt.
4. Magnitudo gladii acris (gladiorum acrium) nos terret.
5. Quis auxilium celere in bello non sperat?

11 T1: Kindheit und Jugend von Romulus und Remus

Faustulus liberos a lupa¹ servare voluit. Itaque consilium cepit lupam
gladio acri temptare. Sed mox vir sensit parvos pueros bibisse tantum
et sic famem² acrem pepulisse. Cum lupa sonum audivit, fuga celeri
silvam petivit. Faustulus ad liberos properavit eosque comprehendit et
secum portavit. Uxor Faustuli pueris gaudebat, mox eos tamquam filios
curabat. Saepe uxor dicebat: „Aspice oculos puerorum, marite! Scio
oculos tam acres signa magni ingenii esse.“

Pastores³ eius regionis a Romulo et Remo auxilium petiverunt: „Adeste
nobis, fratres! Fures nos temptant.“ Iam saepe iuvenes comitibus
adfuerant. Etiam tum acre ingenium suum ostenderunt. Arma acria
comprehenderunt, fures in silva
expectaverunt. Iam fures
cum equis celeribus
adfuerunt. Tum
iuvenes ut milites
boni pugnaverunt
et fures reppulerunt.

¹lupa Wölfin - ²fames, is Hunger - ³pastor, oris Hirte

11 E2

1. Omnes viri, omnes mulieres fures malos timebant.
2. Omnis vir, omnis mulier fures malos timebat.
3. Omne consilium bonum eis deerat. Omnia consilia bona eis deerant.
4. Sed Romulus et Remus, fratres fortes, amicis tristibus aderant.

5. Fratres fures turpes et crudeles in silvis temptabant.
6. Dum fratres pugnant, Faustulus et uxor eius timent.
Dum fratres pugnant, Faustulus et uxor eius timebant.
7. Postquam fratres pugnaverunt, Faustulus et uxor eius a timore liberi sunt.
Postquam fratres pugnaverunt, Faustulus et uxor eius a timore liberi erant.
8. Auxilio fratrum amici vitam dulcem vivebant.

11 T2: Die Untat des Amulius

Dum fratres cum comitibus in loco pulchro sermones habent¹, subito turba virorum adfuit. Unus ex eis acri voce clamavit: „Tandem convenimus, fratres! In silva nos vicistis – nunc autem fatum² triste vos exspectat. Comprehendite fratres, viri!“ Quia Romulus animo forti se a furibus defendebat, scelerati Remum tantum capere poterant. Statim eum ad Amulium regem duxerunt et falso³ accusaverunt: „Is iuvenis cum amicis turpibus agros fratris tui delevit. Puni⁴ eum!“

Postquam Numitor ad Amulium venit, is dulci voce dixit: „Gaudeo, quod te video, frater bone!“ Numitor: „Tace, vir crudelis! Non putavi te tam crudelem esse, quamquam omnes amici me monuerant. Nunc mala et turpia consilia tua scio. Turpe est parvos liberos exponere⁵.“

¹ **sermones habere** sich unterhalten - ² **fatum** Schicksal - ³ **falso** Adv. fälschlich -
⁴ **punire** bestrafen - ⁵ **exponere** aussetzen

11 E3

1. Numitor ad Amulium venit. Numitor avus Romuli et Remi erat.
Numitor, qui avus Romuli et Remi erat, ad Amulium venit.
2. Numitor iniuriam Amulii sciebat. Ea iniuria diu latuerat.
Numitor iniuriam, quae diu latuerat, sciebat.
3. Numitor consilium turpe, quod diu latuerat, sciebat.
4. Numitor ad fratrem suum, cuius consilium nunc sciebat, venit.
5. Etiam Romulus et Remus, quorum avus Numitor erat, ad Amulium venerunt.
6. Romulus et Remus, quibus Amulius iniuriam fecerat, ad eum venerunt.
7. Numitor, cui Amulius iniuriam fecerat, ad fratrem suum venit.
8. Statim turba virorum, qui de iniuria Amulii audiverant, aderat.
9. Numitor turbae omnia consilia, quae Amulius ceperat, narravit.

11 T3: Tödlicher Streit unter Brüdern

Romulus, qui consilium ceperat urbem novam aedificare, diu cum fratre locum idoneum non inveniebat. Nam eum locum, quem alius delegerat, alius non probabat. Subito Romulus: „Quin condimus urbem in eo loco, ubi lupa¹ nos invenit?“ Et Remus, cui consilium placebat: „Id consilium est, quod maxime probo. Nam invenisti locum opportunum, cuius natura mihi placet.“

Tum petebant consilium deorum, quorum potestas apud fratres multum valebat. Remus cum viris, quos secum habebat, ad Aventinum montem contendit; Romulus cum comitibus Palatium montem petivit. Dum Romulus signum deorum exspectat, subito adfuerunt nuntii celes, qui magna voce clamaverunt: „Remus iam sex vultures² vidit.“ Tum comites Romuli, quibus ea verba non placebant, dixerunt: „Sed nos duodecim³ vultures aspeximus! Remus Romulo cedere debet!“ Tum fratres fortes arma acria ceperunt. Livius, a quo fabulam de Romulo et

Remo accepimus, narrat in ea pugna Remum cecidisse.

¹ lupa Wölfin - ² vultur, uris Geier - ³ duodecim zwölf

Lektion 12: Sagenhafter Anfang

12 E1

1. Romulus ad Remum: „Mox ego imperabo, non tu.“
2. Remus: „Erras. Tu non imperabis.“
3. Romulus secum: „Remus numquam imperabit.“
4. Remus: „Signum deorum expectabimus.“
5. Romulus ad deos: „Di magni, vos regem indicabitis.“
6. Remus: „Dei nobis respondebunt et nos iis parebimus.“
7. Romulus: „Non tu rex eris, sed ego rex ero.“
8. Remus: „Dei non tibi, sed mihi aderunt.“

12 T1: Romulus sorgt sich um die Zukunft Roms

Primo Romulus gaudebat, quod et urbem pulchram aedificaverat et multis hominibus eam compleverat. Tum autem animadvertit Romanis mulieres deesse. Itaque apud cives, quos arcessiverat, dixit: „Hodie cives fortes sumus, mox autem senes erimus: Urbs nostra magna non iam erit. Quia mulieres urbi desunt, etiam liberis carebimus. Sic salutem communem non servabimus. Tecta nostra non iam tuta erunt, vita nostra non iam tuta erit. Quis hostes a muris prohibebit? Aliae nationes Romam primo ridebunt; mox autem urbem, cuius magnitudinem adhuc timent, occupare temptabunt. Quemadmodum sine copia iuvenum fortium urbem servare poterimus? Sine mulieribus, sine liberis fortuna urbis bona non erit. Gloria nostra inanis erit. Itaque mulieres nationum aliarum arcessere debebitis. Consilium idoneum vobis mox dabo. Credite mihi: Vobis adero.“

„Romule, non eris magnus rex, non diu potestatem tuam tenebis, si liberi urbi deerunt. Arcesse mulieres!“

12 E2

1. Romulus: „Adhuc mulieres nobis desunt, sed mox multas mulieres in urbem ducam.“
2. Mox multas mulieres in urbe aspicietis, Romani!
3. Si mulieres in urbem venient, Roma vivet.
4. Roma, tu semper vives et nos semper vivemus.“

12 T2: Die Klagen der geraubten Sabinerinnen

„Audi, Romule! Magnae curae et me et alias mulieres torquent. Nam patriam desideramus. Quando patres et matres caras conveniemus? Quando ego patriam pulchram aspiciam? O amicae beatae, quibus licet in patria vivere! Aestas mox veniet. Vae!¹ Tum sine nobis montes altos petetis, e fontibus claris aquam bibetis, bene cenabitis. Nos autem hic vitam tristem agemus: Vivemusne hic in honore? Licebitne nobis liberos linguam nostram docere? An familiae vestrae pueros et puellas a nobis deducet? Scientne liberi etiam mores Sabinorum? An mariti Romani

nos e tectis pellent, si liberis nostris de moribus Sabinis narrabimus?“

Romulus risit, tum voce dulci uxorem confirmavit: „Omitte curas, uxor! Numquam te e tecto pellam, numquam liberos tuos amittes.

Consilium meum tibi aperiam:

Liberi nostri mores et

Romanorum et Sabinorum

scire volent et profecto scient.

Et tu, Hersilia, magno in

honore hic vives.“ His verbis

Romulus uxori persuasit.

¹ vae! O weh!

12 E3

1. Romulus ad Hersiliam: „Sine cura eris, si verba mea audiveris.“
2. Romulus ad Sabinas: „Sine cura eritis, si verba mea audiveritis.“
3. Romulus: „Narrate omnibus ea verba, quae mox dixerō!“
4. Sabinae: „Narrabimus ea verba, quae audiverimus.“
5. Sabinae omnibus ea verba narrabunt, quae Romulus antea dixerit.
6. Sabinae ea verba narrabunt, quae audiverint.
7. Hersilia: „Liberi nostri non solum unam patriam habebunt.“
Hersilia: „Liberis nostris non solum una patria erit.“

12 T3: Das Schicksal einer Verräterin

Etsi mulieres Sabinae tandem beatae in urbe Roma vivebant, Sabini bellum cum Romanis gerere parabant. Saepe dicebant: „Romam capiemus. Bellum crudele geremus, dum omnes Sabinae liberaverimus.“ Tatius, rex Sabinorum, magna voce eos monuit: „Tacete, viri fortes! Stultum est bellum sine consilio et ordine gerere! Sed Romanos superabimus, si antea consilium bonum ceperimus. Audite ergo consilium meum! Spurius Tarpeius cum copiis Capitolium montem tenet. Si Spurium superaveritis, si Capitolium ceperitis, Romani non vobis non iam resistent et urbem deserent. Sic Romam certe capietis.“

Tatius: „Magnum praemium tibi erit, si nobis nocte portam aperueris. Dic mihi: Quid appetis?“ Tarpeia: „Vobis libenter adero, si mihi erunt ea ornamenta, quae in brachiis¹ vestris geritis.“ Tatius rex id praemium puellae libenter concessit. Tarpeia iam gaudebat; secum enim cogitavit: „Armillae² aureae, quas Sabini in brachiis gerunt, mox mihi erunt.“

¹ brachium Arm - ² armilla Armreif

Lektion 13: Der letzte König

13 E1

1. Metus homines torquet.
2. Homines pleni timoris et metus sunt.
3. Adhuc vultus tristes videmus.
4. Mox vultus hominum non iam tristes erunt.
5. Nam multitudo vultuum tristium deos movebit.
6. Adhuc tristem gemitum hominum audimus: „Adeste, di magni!“
7. Mox homines sine gemitu dicent: „Vobis, di magni, gratias habemus.“
8. Adhuc omni vultui laetitia deest. Adhuc omnibus vultibus laetitia deest.
9. Mox homines plenis manibus deis dona dabunt.

13 T1: Die Maske der Dummheit

Magnus erat metus Tarquini Superbi: Viderat enim serpentem¹ in villa sua. Rex superbus metui temperare² non poterat; omnes signa metus videbant. Tarquinius enim sentiebat serpentem signum deorum esse. Quia consilia eorum scire voluit, filios suos cum Bruto, filio sororis, ad oraculum Delphicum³ misit. Primo fratres magno cum gemitu patrem rogabant: „Cur Brutum nobiscum mittis? An nescis eum stultum esse, pater?“ Tarquinius autem filios tacere et parere voluit. Paulo post iuvenes cum Bruto portum petiverunt.

Filii Tarquini putaverunt id oraculum ad matrem suam pertinere. Sed Brutus statim terrae osculum⁴ dedit. Fratres vultibus superbis Brutum riserunt: „Quid agis, puer stulte? Ecce manus tuas: Manus tuae sordidae⁵ sunt. Talibus manibus numquam imperium tenebis.“ Brutus vultu laeto respondit: „Terrae, communi matri omnium, osculum dedi. Ego igitur in urbe nostra summam potestatem tenebo.“

¹ **serpens, ntis** f Schlange - ² **temperare** m. Dat. bändigen -

³ **oraculum Delphicum** das Orakel von Delphi (in Griechenland) -

⁴ **osculum** Kuss - ⁵ **sordidus** schmutzig

13 E2

1. Filii Tarquini ad Brutum: „Osculum tuum res stulta erat.“
2. Semper res stultas fecisti.
3. Res stultae tibi semper placuerunt.“
4. Brutus: „Osculum meum rem stultam fuisse dicitis.“
5. Sed terra mater omnium rerum (omnis rei) est.
6. Nam terra omnibus rebus (omni rei) vitam dat.“
7. Filii Tarquini: „Neque eo osculo neque aliis rebus imperabis.“
8. Brutus: „In ea re erratis.“
9. Plenus spei sum; diem pernicii vestrae exspecto.“

13 T2: Die Befreiung von der Tyrannenherrschaft

Res nova Romanos terruit: Viderunt viros per vias urbis properare, qui arma secum habebant. Primo causam eius rei non comprehenderunt. Subito autem media in turba virorum Brutum patremque tristem Lucretiae aspexerunt. Cum iis omnes viri forum petebant. Ibi Brutus manu sua patrem Lucretiae ostendit: „Videte vultum tristem eius viri! Vos cuncti de mala fortuna eius audivistis. Adeste ei, adeste rei

publicae! Tarquinius enim non solum eius viri perniciem cogitat: Nunc libertas et salus omnium civium in summo periculo sunt!
Res adversae civitatis ad vos omnes pertinebunt. Si libertatem servare vultis, pellite Tarquinium ex urbe! Tarquinius multas res malas fecit!
Si in rebus futuris res secundas desideratis, resistite consiliis malis tyranni¹! Tum in rebus secundis vivetis. Mihi quidem spes bona est.“
Is dies finis Tarquinii Superbi fuit. Eo die cives tyrannos pepulerunt.

¹ **tyrannus** Gewaltherrscher

Lektion 14: Unterhaltung in Rom

14 E1

1. Tarpeia ad portam ire studet.
2. Tarpeia: „Praemium exspecto; itaque ad portam eo.“
3. Milites Romani Tarpeiam vident et ad eam eunt.
4. Milites: „Cur nocte per urbem is, Tarpeia?“
5. Tarpeia: „Fontem peto. Etiamne vos ad fontem itis, milites?“
6. Milites: „Nos ad forum imus, Tarpeia.“
7. Tandem Tarpeia ad portam it.
8. Sabini: „Iam ad portam iimus, mox in urbem ibimus.“
9. Sabini portam adeunt. Tarpeia portam aperit et exit et dicit: „Inite, Sabini!“

14 T1: Aufregung auf der Pferderennbahn

Parvus puer patrem rogavit: „Quin imus ad spectaculum¹, pater?
I mecum, quaeso²!“ Pater respondit: „Etsi multi homines ad spectaculum eunt, ego tecum ire non possum: Nam publius mercator me exspectat.“

„Ego cum puero Circum Maximum adibo, amice! Tu ad mercatorem ibis.“ Id consilium patri placuit. Iam amicus et puer abibant. Paulo post locum spectacula adierunt. Amicus: „Is locus, quem nunc iniimus, Circus Maximus est. Mox equos celeres videbis, puer. Ecce! Iam quadrigae³ e carceribus⁴ exeunt. Videsne equos properare, audisne multitudinem hominum clamare? Ecce! Iam quadrigae quadrigas praetereunt. Sed quid id est? Equi ceciderunt! Di boni!“

¹ **spectaculum** Schauspiel - ² **quaeso** bitte - ³ **quadrigae, arum** Viergespann - ⁴ **carcer, carceris** Startbox

14 E2

1. Hic vir est miles. Ille vir est eius servus.
2. Haec turba militem salutat.
3. Hoc factum militem delectat.
4. Videsne hunc virum et hanc turbam?
5. Turba virtutem huius militis laudat:
6. „Hostes huic viro resistere non potuerunt.
7. Cum hoc viro semper vincemus.“
8. Miles: „Verba horum hominum me movent.
9. Hi viri, hae mulieres, haec verba me delectant.“
10. Servus: „Illa turba dominum meum laudat.

11. Sed illud bellum crudele fuit.“

14 T2: So ein Angeber!

Servus: „Hic vir dominus meus est. Semper se et facta sua laudat. Etiam ego hunc virum laudo, quia semper laude gaudet. Huic enim gratiam habeo, quod mihi semper pecuniam et cibos bonos dat. Audite huius verba!“

Miles: „Videte hos umeros meos! Quis umquam tam fortes umeros vidit? His umeris meis omnes hostes superabo. Sed ubi est servus? Vocem illius audivi – ubi est ille?“ Servus: „Stat apud virum fortem, qui etiam Martem deum superat.“ Miles: „Nonne ego sine copiis cunctos hostes vici? Ne Mars quidem me superat.“

Servus: „Hoc tibi dico: Etiam discipuli de audacia et gloria tua legunt semperque legent. Tenesne memoria te nuper in India¹ his manibus tuis elephantum² superavisse?“

Miles: „Pah! Facile fuit illud monstrum occidere.“

Servus: „Neque mirum est te apud feminas multum valere.

Illae feminae, quas ibi vides,
tecum vivere volunt. Formam tuam laudant.“

Miles: „Haec iam scio. Sed nunc duc me ad tabernas! Hac enim hora vinum dulce bibere volo. Etiam te hodie vinum bibere sinam.“

¹ **India:** vgl. Fw. - ² **elephantus:** vgl. Fw.

14 E3

1. Servus: „Iuppiter deus sapiens est.
2. Minerva dea sapiens est.
3. Eorum consilium sapiens est.
4. Sed homines sapientes non sunt.
5. Nam consilia sapientia non capiunt:
6. Dominus meus in taberna vinum vetus et carum (vina vetera et cara) bibit. Di magni!
7. Is dives non est, quamquam multas res (multa) habet.
8. Ego cum domino sapienti et divite vivere volo.
9. Quam bene vivunt servi sapientium et divitum!“

14 T3: Thermen – Erlebnisbäder der Antike

Septimius gaudet: „Ego felix sum, quia mihi Romam ostendis. Quam pulchrum est hoc aedificium! Vir dives, ut puto, hoc pulchro aedificio gaudet. Solum homines honesti et divites tanta aedificia habent.“

Marcellinus: „Thermae sunt. Huius aedificii auctor Caesar fuit. Is architectum¹ diligentem delegit, qui has thermas magno cum sumptu aedificavit. Thermae cunctis civibus patent – et pauperibus et divitibus. Multis Romanis mos vetus est ante cenam thermas adire. Veni mecum! Intus tibi omnia ostendam.“

Marcellinus: „Ecce haec! Videsne felices, qui in alveis² variis sine vestibus se delectant? Nonnulli in tectis thermarum iacent: Ibi sole gaudent. Et vide has tabernas: Hic mercatores multa vendunt. Caesar etiam viris sapientibus donum dedit: Sapientibus licet in hac bibliotheca³ libros veterum auctorum et poetarum adhuc vivorum legere.“ Septimius: „Nunc scio te felicem esse. Nam sors hominum felicitum est in urbe tam pulchra habitare!“

¹ **architectus**: vgl. Fw. - ² **alveus** Wasserbecken - ³ **bibliotheca**: vgl. Fw.

Lektion 15: Ein Tag im Kolosseum

15 E1

1. Marcellinus Septimium per vias ducit.
Septimius a Marcellino per vias ducitur.
2. Septimius: „Ducisne me ad thermas?“
Marcellinus: „Hodie a me ad bestias duceris.“
3. Septimius: „Nunc scio: Ad amphitheatrum ducor.“
4. In amphitheatro Marcellinus et Septimius amicos vident.
Sed Marcellinus et Septimius ab iis non videntur.
5. Septimius: „Ab amicis non videmur.“
6. Marcellinus: „Audite, amici! Vos a nobis vocamini.“
7. Sed verba eius ab amicis audiri non possunt. Nam populus clamat.
8. Amici non animadvertunt se a Marcellino vocari.

15 T1: Ein Kampftag in der Arena – der Vormittag

Marcellinus: „Cur taces, amice? Nonne tibi haec omnia placent?“
Septimius: „Clamore atque turba maxime torqueor. Nonne tu quoque multitudine hominum moveris?“

Marcellinus: „Equidem hac re non iam sollicitor, quia saepe in amphitheatro fui. Nunc ludi incipiunt. Ecce! Portae paulatim aperiuntur: Ex hac porta ingens elephantus¹ adducitur; ex illa porta magnus taurus² a viris fortibus in arenam trahitur. Vide! Illa monstra pugnare non cessant. Ecce! Elefantus celeri impetu tauri temptatur – et laeditur! Animadvertisne elephantum magno dolore torqueri?“ Septimius: „Vos Romanos his ludis crudelibus delectari non probo. Nonne conspectu huius bestiae miserae movemini ac turbamini?“ Marcellinus: „Hoc conspectu semper delectamur, quamquam saepe haec vidimus. Ecce! Nunc elephantus in taurum currit – taurus dentibus³ ingentibus elephantum laeditur. Vide! Taurus cadit – nunc in arena iacet. Quam pulchra fuit illa pugna!“

¹ **elephantus**: vgl. Fw. - ² **taurus** Stier - ³ **dens, dentis** Zahn

15 E2

1. Viri bestias in arenam ducebant.
Bestiae a viris in arenam ducebantur.
2. Marcellinus: „Pugnis bestiarum nos omnes delectabamur.“
3. Septimius: „Vos delectabamini, ego terrebar.“
4. Marcellinus: „Tu terrebaris. Tamen audi id, quod postea agebatur!“

15 T2: Ein Kampftag in der Arena – der Nachmittag

Velox: „Post pugnam bestiarum venatores¹ arenam intrabant. Ii gladiis et telis contra leones, ursos², elephantos³ pugnabant. Quam multae bestiae interficiebantur! Etiam scelerati in arenam ducebantur. Illi sciebant supplicium crudele sibi instare: Saepe sine armis bestiis obiciebantur.“
Perenna puella: „Nonne fortuna hominum infelicitum movebaris?“

Velox: „Hi omnes morte digni erant; flagitia enim fecerant. Mortem igitur eorum spectabamus. Sed nunc audi de ceteris pugnis! Semper nos omnes pompa⁴ gladiatorum excitabamur! Deinde, ut erat mos, prima pugna gladiatorum populo indicabatur. Tum gladiatores pugnam inibant. Diu bene se tegebant; tamen multi laedebantur. Victores voluntatem populi exspectabant. Iterum atque iterum clamor hominum audiebatur: ‚Iugula! Iugula!‘⁵ Denique, ut mos in ludis est, a principe signum dabatur: Profecto is, qui in arena iacebat, ferro interficiebatur.“
Perenna: „Hoc credere vix possum. Nonne vos his pugnis crudelibus perterrebamini?“

¹ **venator** Tierkämpfer - ² **ursus** Bär - ³ **elephantus**: vgl. Fw. -

⁴ **pompa** Einzug - ⁵ **iugula**! Stich ihn ab!

Lektion 16: Ein wichtiges Buch

16 E1

1. Corpus huius viri pulchrum est.
2. Hic vir forma corporis gaudet.
3. Corpore pulchro multos viros superare vult.
4. Corpora pulchra etiam a Romanis laudabantur.
5. Hic vir temporibus antiquis vivebat.
6. Hic vir fur erat, qui magnum scelus fecit.
7. Nomen huius viri (et nomina ceterorum furum) nondum scimus.
8. Hic vir auctor criminis mali erat.

16 T1: Ein Diebstahl mit Folgen

„O di magni!“ Velthurius haruspex¹ clamat. „Tale flagitium, tale scelus! De scelere simili nondum audivi! Id genus sceleris novum est! Semper putaveram nos a deis tegi!“ Statim Larisa, filia haruspicis, pedibus celeribus venit. „Quid accidit, pater? Cur clamas, cur de scelere narras? Nullum sceleratum videre possum; nullum vulnus in te aspicio, pater!“ Velthurius: „O Larisa! Vulnus mihi non in corpore est, sed in pectore!“ Et suspicionem habet: „Fur in domo nostra fuit! Fur malus librum haruspicum rapuit! Nonne furem vidisti, qui librum rapuit?“ Larisa negat. Velthurius: „Nullum furem vidi, nullum nomen scio. Sed constat furem in hanc domum nostram venisse. Temporibus antiquis patres nostri tale scelus non viderunt. O tempora, o mores! Nova quidem tempora crimina nova creant.“

¹ **haruspex, icis** m Opferpriester, Zeichendeuter

16 E2

1. Velthurius: „Amici me de libro mox rogabunt. Mox ab amicis de libro nostro rogabor.“
2. Et tu, Larisa, rogaberis.

3. Nostra familia rogabitur; etiam servi de libro rogabuntur.
4. Quando liber noster invenietur?
5. Quid, si liber noster a furibus laedetur?
6. Tum ego non iam ad sacra vocabor, non iam accessar.“

16 T2: Ein Buch und seine Geheimnisse

Larisa: „Quid accidet, nisi librum sanctum mox invenerimus?“

Velthurius: „Senatus haruspices¹ reprehendet; senatores clamabunt. Ego a senatu non iam de rebus futuris rogabor; nos sacerdotes non iam rogabimur. In honore non iam erimus. Nomen honestum domus nostrae ridebitur. Tu quoque, infelix filia, rideberis; vos omnes – tu, mater, servi – a ceteris civibus ridebimini. Puto nos servari non posse. Sine libro nostro nulla iam hostia deis praebetur. Dei carmina sancta non iam audient; nam ea carmina sine libro nostro non iam cantabuntur. Ita res publica in periculum veniet et peribit.“

Larisa: „Res publica? Cur id times, pater?“

Velthurius: „Sine certis verbis et carminibus idoneis preces nostrae a deis non iam audientur. Dei sacra repellent; atque dona, quae eis tribuimus, non iam accipientur; ne sanguis quidem hostiarum ab eis accipietur. Haruspices hostias non iam interficient, sanguinem hostiarum non iam fundent. Itaque ego a senatu reprehendar et ex urbe pellar. Denique nos cum omni gente ex urbe pellemur. Periimus!“

¹ **haruspex, icis** *m* Opferpriester, Zeichendeuter

16 E3

1. Cum Velthurio uxor et una filia et duo servi in villa habitabant.
2. Tres homines liberi cum duobus servis ibi habitabant.
3. Velthurius iam duodecim annos in urbe vivebat.
4. Velthurius sic credebatur: „Caelum, terra, mare deis parent.
5. Dei omnes terras et omnia maria tenent.
6. Dei domini terrarum et marium, hominum et animalium sunt.
7. Dei homines et animalia, naves et tecta servant.“

16 T3: Ein Zeuge berichtet

Velthurius servum manibus capit: „Nihilne audivisti, Fide?“ Fides: „Au-, au-, audivi.“ Velthurius: „Quin me excitavisti? Quot viri fuerunt? Dic mihi numerum: Unus an duo?“ Fides: „Clamor me excitaverat! Subito tres viros vidi. Omnes pallia¹ nigra gesserunt. Ora eorum videre non potui; eos rogavi: ‚Quid vultis?‘, cum post me sonos pedum audivi. Au, au! Nunc caput mihi dolet, domine!“

„Vide, pater! Video multa vestigia²: octo, decem, duodecim varios pedes! Non quattuor vel quinque, sed sex scelerati fuerunt!“ Velthurius: „Etiam si septem vel viginti fures fuerunt: Liber meus deest!“

„Unus e viris dixerat: ‚Omittite arcam³! Tantam arcam ne animalia quidem fortia portare possunt. Nos eam trans⁴ moenia trahere non

possumus; capite librum solum! Tandem ad mare currere volumus!
Ibi tuti erimus.“ Velthurius: „Puto eos ad portum fugisse.“
Larisa: „Hoc certum est. Quin nave cele-
ri portum petimus? Ventus secundus est.
Ad turrim novam Rufus amicus vivit; de
turri omnia videt.“

¹ pallium Mantel – ² vestigium Fußspur – ³ arca Truhe –
⁴ trans Pröp. m. Akk. über

Lektion 17: Jagd auf die Verbrecher

17 E1

1. Velthurius semper luce solis excitabatur:
Sed hac nocte sonis miris excitatus est.
2. Larisa clamore patris excitata est.
3. Voce Velthurii villa completa est.
4. Etiam ab uxore Velthurii clamor auditus est.
5. Velthurius: „Violatus et deletus sum.“
6. Uxor: „A quo violatus es, vir?“
7. Velthurius: „A fure nos omnes violati sumus.
8. Hodie omnes sacerdotes a furibus violati sunt.
9. Omnes sciunt nos a furibus violatos esse.“

17 T1: Auf der Spur

Paulatim Rufus excitatus est. Tum Larisa ei totam fabulam narravit.
Postquam fabula narrata est, Rufus ira completus est: „Tale flagitium in
urbe Roma nondum auditum est. Certe fures mox capientur; tum
damnabuntur.“ Larisa: „Id speramus! Narra tandem! Quid hic accidit?“
Rufus: „Prima luce vocibus complurium virorum excitatus sum, qui ad
portum venerant. Postquam ad fenestram properavi, eos aspexi: Erant
circiter quinque vel sex viri; unus ex iis servus erat. Pallia¹ nigra gere-
bant; speciem sceleratorum praebebant. Unus cistellam² secum gessit.
Audiui eos navem in portu petivisse; eorum fugam
bene paratam esse puto. Servus autem in urbe
remansit.“

Postquam omnia narrata sunt, Larisa: „Certe illi
viri fuerunt, a quibus tu, Fide, heri violatus es.
Puto ab iis etiam nomen patris paene violatum
esse. Sed haec res ad finem nondum venit! Fugam
sceleratorum impediemus; poena eis certa est.
Nam leges nostrae tale flagitium non conce-
dunt, iudices nostri sceleratos damnabunt.“

¹ pallium Mantel - ² cistella Kistchen

17 E2

1. Rufus Larisam monuit. Larisa a Rufo monita est.
2. Larisa et Rufus periculis territi non sunt.

3. Rufus Lucium arcessivit et ab eo auxilium petivit.
4. Lucius a Rufo arcessitus est. A Lucio auxilium petatum est.
5. Vigiles a Lucio per totam urbem missi sunt.
6. Servus in theatro visus et captus est.
7. Postquam servus comprehensus est, etiam Fidus et Larisa ad theatrum ducti sunt.

17 T2: Das Ende

Servus a Lucio aqua excitatus et monitus est: „Surge, scelerate!“ Servus autem conspectu vigilum¹ territus est nihilque respondit. Nunc Lucius clamavit: „Narra tandem! Cui servis, scelerate? A quo arcessitus es? Dic mihi nomina sociorum tuorum! Quo librum portaverunt? Quid a vobis quaesitum, quid petatum est?“

Amici a vigilibus statim ad aedilem² ducti sunt. Ab eo audiverunt coniuratos³ eorumque socios diu in urbe non iam visos esse. Aedilis narravit: „Primo illi viri a civibus risi sunt, quia litteris Etruscis scribebant. Ab aliis civibus reprehensi sunt, quod undique in necropolim⁴ veterem conveniebant. Ante paucos dies fugerunt.“

Postquam ad portam ventum est, vigiles statim per vim inierunt: Ibi pauci viro e libro Etrusco carmina recitabant. Magnus clamor undique factus est. Quamquam scelerati se defendebant, satim victi, comprehensi, in iudicium vocati, in carcerem⁵ coniecti sunt. Sic liber sanctus studio Larisae inventus est; statim ad Velthurium nuntius felix missus est.

- ¹ **vigil, vigilis** *m* Wächter, Polizist - ² **aedilis, is** *m* Ädil (hoher Polizeibeamter) -
³ **coniuratus** Verschwörer, Terrorist - ⁴ **necropolis, is** Nekropole, Gräberstadt -
⁵ **carcer, carceris** Gefängnis

Lektion 18: Mythen erklären

18 E1

1. Scelerati, quia a civibus risi erant, fugerunt et se condiderunt.
2. Rapax servus, qui a Rufo captus erat, a vigilibus comprehensus est.
3. Si ceteri scelerati comprehensi erunt, etiam liber invenietur.

18 T1: Europa und der Stier

„Rex, audi de calamitate filiae tuae: Europa a me ad litus ducta erat. Nam ab aliis virginibus ad ludos vocatae eram. Ibi subito taurus in conspectum nostrum venit et in arena consedit. Numquam taurus tam praeclarus a nobis spectatus erat. Itaque Europa illum manibus tetigit. Vix in tergo bestiae consederat, cum ab animali iam in aquam portata est. Europa perterrita est; certe secum cogitavit: ‚Si in mare altum ducta ero, pater certe cura gravi torquebitur.‘ Denique clamare coepit: ‚Redi ad litus, taure!‘ Vox virginis, quae timore ingenti completa erat, adhuc a nobis animadversa est. Sed amicae adesse non potuimus.“ Postquam haec omnia a patre accepta sunt, statim fratres Europae in multas terras missi sunt. At puella inventa non est. Taurus enim eam in Cretam deduxerat.

Ibi Europa animadvertit
se a love raptam esse; is
formam mutaverat, quia
amore captus erat.

18 E2

1. Europa taurum fortem tetigit. Europa taurum corporis ingentis tetigit.
2. Ille taurus corpore ingenti erat.
3. Europa, postquam a tauro deducta est, non iam bono animo erat.

18 T2: Ein Ende der Qualen

Hercules in Caucasum¹ venit. Sed quid ibi vidit? Prometheus, vir
summae virtutis, in vincula datus erat. Itaque hunc virum interrogavit:
„Cur talis poena tibi statuta est, infelix?“

Prometheus respondit: „Vita mortalium, qui a me creati erant, plena
laborum erat; nam Iuppiter eis ignem, rem magni pretii, negaverat.
Itaque mihi placuit mortalibus adesse; illam rem necessariam eis donare
constitui. Postquam pro hominibus ignem e caelo rapui et in tecta
mortalium portavi, ii bono animo fuerunt. Me laudabant et contende-
bant me magna virtute esse. Sed Iuppiter ira acri fuit, quia ignis raptus
erat. Itaque ab eo captus et deductus et in vinculis relictus sum. Iterum
atque iterum me temptat aquila², quae est magna vi; ea iecur³ meum
laedit. Quis umquam eius modi poena tortus est?“ Hoc supplicio gravi
Hercules denique motus est: Aquilam crudelem telo interfecit
virumque praeclarum a vinculis liberavit.

¹ **Caucasus** der Kaukasus (Gebirgszug an der Grenze zu Asien) - ² **aquila** Adler -
³ **iecur** n Leber

18 E3

1. Homines a Prometheo creati sunt. Sed igne carebant.
Homines, postquam a Prometheo creati sunt, igne carebant.
Homines a Prometheo creati igne carebant.
2. Itaque Prometheus ignem e caelo rapuit et hominibus donavit.
Itaque Prometheus ignem e caelo raptum hominibus donavit.
3. Iuppiter eo dolo motus poenam crudelem in Prometheum constituit.
4. Aquila crudelis Prometheum in vincula datum laesit.
5. Hercules verbis Promethei motus virum miserum e vinculis liberavit.
6. Hercules Prometheum a love in vincula datum (tamen) liberavit.

18 T3: Flugpioniere

Prima luce Daedalus Icarum e somno excitavit et filio amato dixit:
„Surge statim, Icare! Alae¹ ad fugam paratae sunt, quae diu in tecto
conditae erant.“ Sine mora pater filio alas ad fugam paratas praebuit;
tum eum instituit: „Cape alas, quas e pennis² et cera³ feci.“ Statim Icarus
alas e pennis et cera factas cepit. Tum filius laetitia completus respondit:
„Pater, nemo nos a fuga prohibebit. Nemo nos retinebit ut captivos.
Nunc per caelum latum in patriam desideratam volare possumus.“

Daedalus autem timore et curis sollicitatus filium monuit, priusquam
alas movere et volare coeperunt: „Vita pericula solis! Vita pericula

undarum! Vita mare ventis motum! Vola per aerem media via⁴!”

Tandem Daedalus et Icarus spe adducti fugam inierunt et per aerem volaverunt. Sed filius a patre institutus tamen consilia eius neglexit; summa audacia caelum altum appetivit. Itaque perniciem vitare non potuit. Nam sol ceram solvit alasque delevit. Sic puer miser in mare ventis vehementibus motum cecidit.

¹ **ala** Flügel - ² **penna** Feder - ³ **cera** Wachs - ⁴ **media via** auf einer mittleren Bahn

Lektion 19: Mythen warnen

19 E1

1. Daedalus et Icarus regem Cretae insulae fugere constituerant.
2. Daedalus ipse omnia ad fugam paravit.
3. Icarus a patre ipso alas accepit.
4. Alae Icaro ipsi placuerunt.
5. Pater monuit: „Vita pericula ipsius solis!“
6. Pater et filius, dum per aerem volant, aves ipsas terruerunt.
7. Daedalus regem Cretae tyrannum dicebat (appellabat).
8. Ille enim Daedalum captivum fecerat.
9. Homines Daedalum eiusque filium aves putaverunt.
10. Daedalus et filius ab hominibus aves ducti sunt.

19 T1: Göttlicher Zorn

Mulieres Thebae¹ Latonam sacris coluerunt. Nam sacerdos Iovis ipse eas ad haec sacra adduxerat. At Nioba sacra reprehendit. Itaque ipsa mulieres his verbis a sacris prohibuit: „Cur Latonae sacra facitis? Cur mihi ipsi ara non est? Tantalum ipsum, cui licet cum superis cenare, patrem appello. Omnes me felicem dicunt; me ipsam felicem puto, quia mihi septem filii et septem filiae sunt. Latona autem mater duorum tantum liberorum nominatur. Cur illam magnam deam aestimatis?“ Latona autem, postquam haec verba accepit, liberos suos monuit: „Nemini – ne potenti quidem – deos superare licet. Me omnes colunt, mihi multi sacra faciunt. Equidem a Iove lecta sum liberosque praeclaros ei pepererunt. Nioba autem me ridet, quia se ipsam potentem ducit. Itaque vobis impero: Este crudeles in illam! Vindicate graviter² in illam mulierem superbam eamque infelicem reddite!“ Profecto hoc ipso die superbia³ Niobae nefariae ab Apolline et Diana vindicata est.

¹ **Thebanus** thebanisch - ² **graviter** Adv. hart - ³ **superbia** Überheblichkeit

19 E2

1. Daedalus per aerem volans filium suum monet.
2. Pater filio per aerem volanti viam ostendit.
3. Daedalus filium per aerem volantem monet.
4. Rex Cretae patrem et filium per aerem volantes aspexit.
5. Daedalus et Icarus per aerem volantes fugere volebant.
6. Icarus patri non parens in mare cecidit.
7. Pater filio auxilium petenti adesse non potuit.

19 E2: Ein verbotener Blick

Eurydica amore capta Orpheo nupserat. Sed maritus amans non diu beatus erat. Nam uxor in campo serpentem¹ pede tangens interfecta est. Orpheus hunc nuntium tristem accipiens paene desperavit. Eurydicam enim toto pectore desiderabat. Mox autem marito coniugem desideranti placuit in Tartarum descendere. Cantans enim voce dulci Orpheus non solum mortales, sed etiam deos commovere potuit. In Tartaro a Plutone uxorem repetivit hoc carmen cantans: „O rex umbrarum, superi sortem acerbam mihi tribuerunt. Tu autem redde mihi coniugem!“

Profecto Pluto carmen illius audiens Mercurium iussit Eurydicam e tenebris educere. Simul Orpheum monens hanc condicionem dedit: „Te ad lucem solis redeuntem veto oculos ad uxorem vertere.“

Ea condicio ab Orpheo accepta² est.

At Orpheus uxorem non iam animadvertens ad eam respexit. Et statim Mercurius Eurydicam ad umbras reduxit. Orpheus veniam petens deos Tartari non iam flexit; uxorem iterum perdiderat.

¹ **serpens, ntis** Schlange - ² **accipere** hier: akzeptieren

19 E3

1. Orpheus carmina dulcia cantans homines et bestias delectabat.
2. Orpheus amore motus in Tartarum descendit.
3. Orpheus oculos ad uxorem vertens iram Plutonis excitavit.

19 T3: Die Götter kann man nicht betrügen

Iuppiter ira motus Mortem¹ iussit Sisyphum ad inferos deducere. Sed Sisyphus vitam amans Mortem fefellit eamque in vincula dedit. Brevi autem Mors a Marte deo liberata Sisyphum tandem in Tartarum deduxit. Sed ille ne apud inferos quidem de salute desperavit. Immo spe commotus dolum invenit et Plutonem ipsum, qui inferos regit, his verbis pressit atque obsecravit: „Coniugem convenire eamque monere volo; nam ea sacra mortuis debita nondum fecit.“ Profecto Pluto dolum non animadvertens Sisypho inferos relinquere concessit; is enim promiserat se redire velle. Fidem autem datam non servavit; sed Mortem ridens apud mortales vitam laetam egit. Itaque Mors Sisyphum resistentem iterum in Tartarum traxit. Nunc Sisyphus effugere non iam potuit. Immo ingens poena ab inferis delecta est: Sisyphus semper saxum in montem volvere debet. Cum autem ad summum montem venit, saxum revolvitur² – et a Sisypho iterum in montem volvitur. Sic laborem inanem facit.

¹ **Mors, Mortis** f Mors (der Tod als Person) - ² **revolvitur** er (sie, es) rollt zurück

Lektion 20: Rom im Konflikt

20 E1

1. Pluto deus inferis ut rex praeerat.
2. Apud inferos nemo sceleratis parcebat.
3. Scelerati ibi omni auxilio carebant.
4. Nemo sceleratos iuvare voluit.
5. Neque Sisyphus poenam deorum effugere potuit.
6. Poenam deorum non providerat.
7. Saluti suae non providerat (consuluerat).
8. Salus sceleratorum inferis curae non erat.
9. Inferi sceleratis scelera crimini dabant.
10. Itaque eis auxilio non veniebant.
11. Neque flentibus consulebant.

20 T1: Am Ende siegen die Frauen

„Summo in periculo sumus! Salus liberorum nobis curae est. Coriolanus vobis, matri coniugique, certe parcat. Sed quid accidet nobis? Quis plebi consulat? Iuvate nos, amicae! Nisi nobis auxilio veneritis, id vobis crimini dabimus. Urbi reiue publicae magno usui esse potestis: Ite ad Coriolanum, qui copiis hostium praeest et castra ad urbem posuit. Vos magna efficere, vos saluti omnium providere potestis.“

„Tunc hanc terram delere vis, quae te peperit? Num perniciosi esse vis mihi et patriae, quae te aluit? Quaero ex te: Cur tam nefario modo in patriam consulere vis? Nonne tum, cum in conspectum urbis venisti, cogitavisti intra moenia matrem, uxorem, liberos esse? Hoc audi et disce, fili¹: Ego, mulier libera, te in patria libera peperit; in servitute me non duces.“ Coriolanus matrem audivit – sed roganti non respondit. Tandem irae matris cessit; lacrimae flentium virum fregerunt: Complexum² uxoris liberorumque accepit, priusquam copias hostium³ ab urbe deduxit.

¹ **fili**: *Vok.* zu *filius* - ² **complexus, us** *m* Umarmung

20 E2

1. „Cur tu, Romane, Romanos temptas? Idem sol et tibi et mihi est.
2. Lux eiusdem solis te et patriam Romam iuvat.
3. Eadem terra nos aluit.
4. Nunc tot mulieres ad te venerunt, quot in urbe sunt.
5. Eae tantum petunt, quantum tu non exspectavisti.
6. Eadem vis in nobis est quae in vobis, viri.“

20 T2: Wer rettet das Kapitol?

Cominus saxum ascendit¹ neque ab hostibus visus est. Idem iuvenis hominibus in arce desperantibus spem dedit eosque iussit: „Desinite desperare! Camillus auxilio vobis veniet!“ Nocte iuvenis eadem via Capitolium reliquit, qua venerat. Sed luce solis Galli vestigia iuvenis

animadverterunt. Itaque nocte idem saxum ascenderunt. Omnia summo cum silentio fecerunt, dum custodes arcis dormiunt² neque periculum provident.

Alios autem custodes Galli non fefellerunt: anseres Capitolinos³, qui lunonis sacri erant; iidem subito tantum clamorem fecerunt, quantum arx nondum audiverat. Tali clamore excitati milites Romani hostes animadvertunt, arma capiunt, Gallos in saxo haerentes caedunt vel de saxo pellunt: Tot Galli eodem die ceciderunt, quot ne totus quidem exercitus Romanus uno proelio interficere potuerat. Profecto autem Galli tali ab hoste victi erant, qualem non exspectaverant: ab anseribus. Nam ii eadem vi fuerant qua homines fortes.

¹ **ascendere** hinaufsteigen - ² **dormire** schlafen - ³ **anseris Capitolini** *m Pl.* die kapitolinischen Gänse

Lektion 21: Der Feind Hannibal

21 E1

1. Veturia Coriolanum filium reprehendit: „Ira me movet. Felix non iam sum. Felix essem, si tu hostis Romae non esses.“
2. Si animum tuum mutare possem, nihil aliud vellem.
3. Nisi bellum gereres, te amaremus.“
4. Coriolanus: „Si copias deducerem, socii me riderent.“
5. Veturia: „Nisi hostes a te contra Romam ducerentur, a Romanis non timereris.“

21 T2: Ein kindlicher Schwur

Iam Hamilcar, pater Hannibalis, plenus erat odii in Romanos. Itaque Hannibalem ad aram Iovis adduxit. Manu dextera Italiam ostendens dixit: „Vide, puer: Trans mare apertum Italia iacet. Nisi Romani hostes tam potentes essent, nos felices essemus. Et ego felix essem; beatam tutamque vitam vivere possem. Laeto pectore sine curis vivere vellem. Sed a Romanis e Sicilia pulsus sum. Itaque ii mihi odio sunt. Tange hanc aram et iura!“

His verbis odium Hannibalis auctum est. Itaque dextera aram tetigit iurans:

„Di immortales, hoc vobis iuro:

Numquam in amicitia ero cum Romanis; ii mihi semper odio erunt.“

Ad patrem versus haec verba addidit:

„O pater, ego nisi puer essem, non hic remanerem, sed in Italiam irem et cum Romanis pugnarem. Ibi Romani a me vincerentur, patria autem nostra ab hoste liberaretur. A Romanis non iam rideremur. Statim tecum contra Romanos contendere cupio!“

21 E2

1. Hannibal felix non erat; nam Romani hostes erant. Hannibal felix fuisset, nisi Romani hostes fuissent.

2. Hannibal si potuisset, iam antea Italiam petivisset.
3. Statim in Italiam isset, cum Romanis bellum gessisset eosque vicisset.
4. Romani ab Hannibale postea victi non essent, nisi puer a patre excitatus et monitus esset.

21 T2: Die Karthager auf dem Gipfel

Agmen Poenorum postquam constitit, Hannibal orationem habuit:
„Milites! Nos omnes eodem itinere, iisdem laboribus fessi¹ sumus.
Non periimus, sed supersumus. Ne insidiae quidem Gallorum nos vice-
runt. Sed bellum inceptum conficiemus. Vos nisi tam fortes fuissetis,
numquam usque ad hunc locum venissemus. Ego ipse sine vobis hos
labores subire neque voluissem neque potuissem. Alius exercitus num-
quam huc venisset, sed perisset. Romani autem si scirent nos cum tot
elephantis² Alpes transisse, iam heri ad matres suas fugissent. Nisi a deis
immortalibus defensi essemus, hostibus obiecti et ex Alpibus expulsi
essemus; Italiam non vidissemus, non superfuissemus.
Nunc autem munere deorum
Italia iam in conspectu est,
campi lati sub pedibus iacent.
Italia iam sub oculis est. Post
unum aut duo proelia arcem et
caput Italiae in manu et potes-
tate tenebitis! Magna praemia
vobis propono. Omittite ergo
curas vestras!“ Sic Hannibal
animos militum excitavit. Tum
agmen procedere coepit.

¹ **fessus** müde - ² **elephantus**: vgl. Fw.

21 E3

1. Hannibal saepe a deis auxilium petiverat. Hannibal a deis petiverat, ut exercitui suo adessent.
2. Hannibal milites suos monuit, ut procederent. Eos monuit, ne desperarent.
3. Timebat enim, ne milites desperarent. Periculum erat, ne a Romanis vincerentur.
4. Tum officium militum Romanorum erat hostem ab urbe prohibere.
5. Militum Romanorum erat Hannibalem ab urbe prohibere.
6. Hannibal enim militibus suis promiserat: „Mox tota Italia in manibus vestris erit!“
7. Mox tota paene Italia Hannibalis et Poenorum erat.
8. Hannibal cum magno numero militum Romanos vicerat.

21 T3: Hannibal ante portas!

Nuntiatum est Hannibalem vicisse, magnam partem militum Romano-
rum occisam esse. Statim urbs luctu completa est. Ante curiam matronae¹
stabant mortem suorum timentes. Mulieres singulos senatores rogaverunt,
ut militibus auxilio venirent: Aliae ab iis petiverunt, ut eos milites, qui
superfuerant, servarent; aliae oraverunt, ut familiis nomina mortuorum
indicarentur. Senatores autem mulieres monuerunt, ne desperarent:
„Mulieres! Nemo nostrum sine timore est. Vos autem nimium timoris
torquet. Iam alios hostes aliasque acies vicimus! Censem nondum
omnia acta esse.“

Quintus Fabius Maximus² timebat, ne senatores matronis auxilium
negarent. Itaque senatoribus imperavit, ut communi saluti provide-

rent: „Meum munus et officium est vos monere; consulis est rei publicae consulere; senatus est omnibus adesse!“ Deinde postulavit, ut speculatores³ ad reliquias exercituum mitterentur; nam eorum fortuna adhuc ignota erat, homines nihil novi audiverant. Nunc tota paene Italia Hannibalis erat; praeda ingens victoris erat: equi, obsides, magna vis argenti. Tum periculum erat, ne Roma quoque victoris esset. Sed postremo victoria non Poenorum, sed Romanorum erat.

¹ **matrona** Matrone, Ehefrau - ² **Fabius Maximus**: bedeutender röm. Politiker -
³ **speculator** Kundschafter

Lektion 22: Unterwegs zum Glauben

22 E1

1. Romanus quidam haec de temporibus antiquis narrat:
2. „Multi cives filium quendam Hamilcaris imperatoris timebant.
3. Quidam eius virtutem laudabant.“
4. Odium Hannibalis in Romanos tantum erat, ut totam Italiam occupare vellet.
5. Itaque cum militibus magnum iter subiit, ut Romam appeteret.
6. In summo monte Alpium orationem habuit, ne milites pericula timerent.

22 T1: Eine entscheidende Wende

„Certe tibi, Agrippa, quidam e nuntiis tuis de iuventute mea narra-
verunt: A iuventute enim omnes leges, quae a nostris scriptae ac
traditae sunt, ingenti quodam studio servabam. Cunctos, qui adversus
religionem Iudaeam agebant, in vincula dare studebam. Itaque primo
Hierosolymis¹ quosdam Christianos comprehendi.
Deinde cum quibusdam comitibus Damascum² perrexi, ut etiam ibi
multa contra Christianos facerem. At subito in via tam clara lux de
caelo nos circumdedit, ut omnes in terram caderemus. Et ecce!
Magnam quandam vocem audio rogan-
tem: ‚Saule, Saule, cur me torques?‘
Ego autem adeo perterritus sum, ut
respondere primo non possem. Tandem
dixi: ‚Quis es, Domine? Quid facere me
iubes?‘ Ab eo autem responsum est:
‚Iesus Nazarenus sum. Te vocavi, ne per-
geres me meosque opprimere. Te vocavi,
ut te mitterem ad omnes gentes, ut ape-
rirentur eorum aures et oculi, ne in tene-
bris manerent.‘ His verbis adductus
vitam meam converti.“

¹ **Hierosolymis** in Jerusalem - ² **Damascum** nach Damaskus

22 E2

1. „Iste deus vester mortem effugere non potuit.
2. Itaque istam religionem Christianam stultam aestimo.
3. Nomen istius viri mihi odio est.“

4. Paulus iam puer leges Iudaeorum sciebat.
5. Petrus primus Iudaeos de Iesu Nazareno docebat; Paulus autem primus alias gentes docebat.
6. Postquam Petrus et Paulus a militibus Romanis capti sunt, mortem fortes exspectabant.

22 T2: Außenseiter Christen

„Fama mira de Christianis ad aures nostras pervenit. Turpes quasdam res de istis Christianis comperi. Invitus haec audivi: Nocte isti homines frequentes locum quendam petunt.

Ibi latent et laeti cibos nefarios accipiunt. Nam sacerdotes eorum paulo ante quosdam liberos occiderunt, ut omnes Christiani sanguinem eorum communes biberent. Immo Christiani iam pueri discunt eum sanguinem sanctum esse. Sed ista disciplina¹ Christiana falsa est; religio est nulla. Cur enim isti nulla templa habent, signa nulla, nullas aras? Cur isti hominem quendam sceleratum, qui iuvenis in cruce necatus est, ut deum colunt? Furore commoti credunt istum Christum non mortuum esse, sed de mortuis surrexisse² atque vitam aeternam accepisse. Itaque et ipsi mortem non metuunt, sed placidi exspectant. Quis istorum furorem comprehendere potest?“

¹ **disciplina** Lehre - ² **de mortuis surgere** von den Toten auferstehen

22 E3

1. Christiani saepe crimina hominum malorum audiebant.
2. Ii mortem non metuebant; metus mortis eos non commovebat.
3. Quamquam in periculo erant, deo suo fidem servabant.
4. Res falsae de Christianis narrabantur,
 - quia (quod) ceteri homines eorum religionem nesciebant.
 - cum nuntii falsi ad aures hominum pervenissent.
5. Nonnulli autem amore Christi capti sunt, ubi primum res a Iesu Nazareno factas compererunt.

22 T3: Tod im Namen des Glaubens?

Diocletianus cura imperii commotus hoc consilium cepit: „Auxilio deorum gloriam antiquam imperii restituam. Sed dei nos non iuvabunt, dum quidam cives cultum eorum neglegent. Hoc Christianis haud ignoscemus. Itaque necesse est in Christianos vi animadvertere.“

Ubi (primum) Diocletianus Christianos in vincula dari iussit, Sebastianus, quamquam praefectus praetorio¹ erat, occulte captivos adiit, ut eis diceret: „O fortes milites Christi, deponite metum! Dimittite curam vitae! Sustinete omnes poenas – spe salutis aeternae impuls!“

Diocletianus autem, cum per delatores² omnia comperisset, eum accusavit: „His rebus a te gestis commoveor. Tibi semper amplios honores tribui, cum tu rem communem cum istis Christianis faceres. Te interfici iubebo, nisi deis sacra feceris.“

Ei Sebastianus placidus respondit:
„Cum alii periculum vitae timerent, Christianus metu mortis numquam territus est. Priusquam hic dies praeterierit, vitam alteram, vitam aeternam accipiam.“ Diocletianus protinus Sebastianum necari iussit.

¹ **praefectus praetorio** Befehlshaber der kaiserlichen Leibgarde -

Lektion 23: Der Glaube verändert

23 E1

1. Postquam equi arcessiti sunt, Saulus Damascum urbem petivit.
Equis arcessitis Saulus Damascum urbem petivit.
2. Dum Saulus ad urbem pervenit, subito lux mira in caelo fuit.
Saulo ad urbem perveniente subito lux mira in caelo fuit.
3. Cum equi territi essent, Saulus in terram cecidit.
Equis territis Saulus in terram cecidit.

23 T1: Sieg im Zeichen des Kreuzes

„Consilium cepi vere vel aestate Italiam petere Romamque liberare. Itaque milites conscripsi, vere ineunte Alpes transii, multa oppida Italiae cepi. Aestate exeunte iam ante moenia Romae castra collocavi. Statim pericula novi: Urbs bene tecta erat. Multis militibus urbem defendentibus Maxentius pugnam non metuebat. Magna fiducia sui proelium iniit. Sed subito condiciones belli omnino conversae sunt: Quodam die e tabernaculo¹ exeo. Et ecce: Conspicio in caelo et signum crucis et haec verba: ‚Hoc signo vinces.‘ Statim copias convocari iussi. Copiis convocatis militibus imperavi, ut scuta² signo crucis ornarent. Omnes paruerunt. Scutis ornatis proelium iniimus. Proelio inito hostes procedunt, clamorem tollunt summaque vi pugnant. Sed nostri eis viam claudunt pontemque Milvium³ delent. Ponte autem deleto hostes fugere non iam possunt. Multi in Tiberim ruunt, inter eos etiam iste Maxentius. Bello tandem confecto Romam intravi. Nunc Romae pax est.“

¹ tabernaculum Zelt - ² scutum Schild -

³ pons Milvius Milvische Brücke (im Norden von Rom)

23 E1

1. Constantinus victoria gaudet: „Armis signo crucis ornatis vicimus.
2. Auxilio dei promisso virtus militum excitata est.
3. Militibus Maxentii magna virtute pugnantibus exercitus meus vicit.
4. Deo ducente (duce) Maxentium vicimus.
5. Maxentio mortuo Romam tandem intravi.“

23 T2: Bonifatius wagt ein Gottesurteil

Willibald: „Ut certe scis, o Wigbert frater, me oportet res gestas Bonifatii cognoscere. His rebus cognitis ego libellum de vita eius conscribam. Sed pauca adhuc comperi.“ Wigbert: „Narrabo tibi de maximo facto, quod Bonifatius deo auctore in regione Hessorum¹ fecit: Nonnullis Hassis iam baptizatis² alii adhuc magnas arbores et fontes antiquos colebant. Ea re nuntiata Bonifatius mihi dixit: ‚Omnibus ostendam deum Christianorum plus valere quam ista numina Germanorum. Nam illam arborem claram, quam Germani arborem

lovis³ appellant, caedere decrevi. Undique consilio Bonifatii cognito ad illam arborem ventum est. Multi Germani arma gerunt vultibusque saevis nos terrent. Periculo mortis instante Bonifatius tamen arborem caedere incipit. Et ecce: Nullo resistente arbor statim ruit.“

Willibald: „Hoc credere vix possum! Quid porro⁴?“ Wigbert: „Deo gratias! Omnes Hessi hoc exemplo docti sunt. Bonifatio praesente subito nomen dei veri laudabant – nullo monente, nullo cogente.“

¹ Hessi die Hessen - ² baptizare taufen - ³ Iuppiter hier: der germanische Gott Donar - ⁴ porro Adv. weiter

Lektion 24: Leben am Limes

24 E1

1. Miles timore motus amicum rogat: Quid vides? – Amicus: Homines.
2. Miles: Quos homines vides? – Amicus: Barbaros.
3. Miles: Geruntne arma? – Amicus: Arma non video.
4. Miles: Nonne nos temptant? – Amicus: Ita est.
5. Amicus: Num adhuc times? – Miles: Non iam timeo.
6. Amicus: Bene. – Miles: Sed ... multi(ne) an pauci barbari sunt?

24 T1: Imperium sine fine?

Marcus: „Consiste, barbare! Unde venis? Quas res portas in Germaniam, provinciam nostram?“ Marbod: „Quidnam audio? Dixistine ‚Germaniam nostram‘? Nonne Germania, quae verbis tuis ‚vestra‘ est, per multa saecula terra nostra fuit? An contendis Germanos quoque hanc regionem – ut vos – corripuisse?“ Marcus: „Augusto auctore huc pervenimus. Nunc domini sumus.“ Marbod: „Num credis vos – libertate nostra rapta – dominos bonos duci? Equidem hoc non intellego: Quare vos toti orbi imperare vultis? Qui finis imperio vestro erit?“

Marcus: „Superis ipsis placuit, ut Romani imperarent alienisque nationibus pacem donarent. Imperium sine fine nobis dederunt. Ante adventum nostrum Germani inter se usque bella gesserunt – nunc auctoritate Romanorum inter eos pax est. Antea singulae nationes suae tantum saluti consuluerunt – nunc

Romani saluti omnium nationum provident; nunc omnes nationes pacis commoda obtinent. Visne veram humanitatem discere an vivere ut bestia? Utrum hoc an illud?“

24 E2

In consilio Germanorum:

1. Postulamus, ut Romani patriam nostram relinquunt.
2. Hodie verbis petimus, ne hostis in Germania maneat.
3. Sed mox vi petemus, ut abeat.
4. Pugnabimus, ut e patria nostra expellatur.
5. Di magni, vos oramus, ut nobis auxilio veniatis.
6. Vos oramus, ut nos liberetis.
7. Cum libertatem amemus, servire non possumus.

8. Cum fortes simus et liberi esse velimus, arma capiemus.

24 T2: Warum geht ein Barbar zur römischen Armee?

Mogetissa Verecundae et Matrullae suae salutem dicit¹. Iam multos dies contra barbaros pugnamus neque tamen vicimus. Labores tanti sunt, ut paene desperemus. Iterum atque iterum verba patris mihi in mentem veniunt, qui, cum a familia abirem, dixit: „Tune profecto in exercitu Romano pugnare vis? Cur nos prodere et barbarus contra barbaros contendere vis?“ Heri tribunus nos convocavit: „Cum quiescere velitis, cum vires deficiant, tamen hoc cogitate: Salus civium in manibus vestris est. Militum enim est cives ab hostibus defendere, cum civium sit militibus providere eosque omnibus rebus necessariis alere. Proinde barbaros prohibete, ne fines provinciae transeant omniaque exstinguant.“ Mirum est: Barbarus cives Romanos ab aliis barbaris defendo. Sed, quamvis labores crebros sustineam, tamen haec omnia sponte mea facio. Mox enim mihi dabitur praemium, quod praestat cunctis praemiis: civitas. Tum vobis posterisque nostris item civitas erit. Valete!

¹ **salutem dicit** *m. Dat.* er (sie, es) grüßt

24 E3

1. Quamvis tribunus milites moneat, multi hodie quiescere volunt. Quamvis tribunus eos heri monuerit, hodie quiescere volunt.
2. Cum vires defecerint, milites pugnare non iam possunt.
3. Miles: „Quiesco, cum magnos labores sustinuerim.“
4. Etiam pugnam timeo, cum saepe violatus sim.“

24 T3: Ein gigantisches Bauwerk

Lucius: „Romani multa et utilia aedificia faciunt, quibus artem suam demonstrant. Non dubitamus, quin hanc artem ab Etruscis didicerimus, quin Etrusci magistri nostri fuerint. Ab iis arcus¹ aedificare didicimus.“
Mogetissa: „Ingenium Etruscorum, quamvis architectura² ab iis inventa sit, me non movet. Narra tandem de Colonia, cum de eius magnitudine iam multa audiverim.“
Lucius: „Hoc bene scis: Ruri facile est fontem adire. Sed in urbe difficile est tot milibus hominum aquam praebere, cum fontes absunt. Itaque aquaeductu³ aqua in urbem ducitur. In urbe Colonia autem miraculum⁴ aspexi. Audi! Coloniam peto, cum iam diu hunc aquaeductum videre cupiverim. Et monstrum quasi aspicio: Ille aquaeductus centum milia passuum⁵ longus est! Quodam loco paene trecenti⁶ arcus locati sunt! Nemo dubitat, quin ille omnibus aquaeductibus imperii praestet. Vides: Romani arte sua naturam ipsam superant.“

¹ **arcus, arcus** *m* Bogen - ² **architectura** Baukunst - ³ **aquaeductus, us** *m* Wasserleitung - ⁴ **miraculum** Wunder - ⁵ **milia passuum** Meile (1,5 km) - ⁶ **trecenti, ae, a** dreihundert

Lektion 25: Geschichten aus der Provinz

25 E1

1. Romanus: „Quid tecum portas?“ – Germanus: „Semper interrogas, quid mecum portem:“
2. Heri interrogavisti, quid portarem, et hodie idem interrogas.
3. Semper arbores porto. Nunc me interrogabis, aliasne res portem.“
4. Romanus: „Ita est. Dic, utrum solum arborem an etiam alias res portes!“
5. Germanus: „Di magni! Nescio, cur illi viro oculos dederitis.“
6. Romanus: „Nonne audivisti, quid te interrogavissem? Responde!“

25 T1: „Big business“ am Limes

Cum Publius Mogontiacum¹ pervenisset, servus Sili ex hospite quaesivit, cur venisset et quid vellet. Publius autem Silium ipsum adiit: „Salve! Tunc scis, cur huc perrexerim et quid poscam? Milites tui, qui nihil agere debent nisi ad finem stare puellasque Germanas spectare, me impediunt, ne negotia agam. Saepe enim evenit, ut mercatores improbi contendunt se portorium² solvere non posse. Quoniam milites tui mihi non adsunt, scire cupio, quo modo portorium parare possim. Profecto ab omnibus aes poscere debeo; nam ego ipse magna pecunia portorium ab imperatore emi. Nunc incertum est, num portorium emptum a mercatoribus accipiam. Nisi pecuniam imperatori datam recuperabo³, ipse maximum aes alienum faciam. Tu quoque scis, quam necesse sit vectigalia⁴ ab omnibus exigere. His vectigalibus viae restituuntur, munitiones aedificantur, civibus ludi eduntur – et stipendia⁵ militum solvuntur! Inde comperire volo, mihi ne adesce velis. Dic mihi, utrum milites tuos moneas, ut auxilio mihi veniant, an sinas nos omnes pecuniam perdere!“

¹ Mogontiacum nach Mainz - ² portorium Zoll - ³ recuperare wiederbekommen - ⁴ vectigal, vectigalis n Steuer - ⁵ stipendium Sold

25 E2

1. Publius: „Equum celerem emere cupio.“ – Mercator: „Hic equus celeriter currit, domine.“
2. Publius: „Suntne eius oculi acres?“ – Mercator: „Hic videt tam acriter quam tu et ego.“
3. Publius: „Nisi currere vult, pellisne eum vehementer?“
4. Mercator: „Tibi clare dico: Hunc numquam pepuli.“
5. Nam bonus equus est: Bene et libenter paret.“

25 T2: Ein schwieriger Rechtsfall

Scriba: „Nonnulli homines in via pilam¹ iactaverunt. Unus ex illis, cum celeriter curreret, pilam acriter iactavit. Itaque manus tonsoris², qui prope servum radebat³, pila vehementer pulsa est. Tonsor ergo cultro⁴ servum occidit. Hac calamitate aspecta undique auditus est clamor hominum. Alii dixerunt: ‚Hoc forte evenit! Nemo in culpa est.‘ Alii contenderunt omnes stulte egisse atque pariter in culpa esse. Tunc clare dicere potes, quis horum trium nefarie egerit? Nonne ambo parum diligenter egerunt, et homo, qui pilam vehementer iactavit, et tonsor? An culpa est in servo? Nonne ille scire debuit se in periculo esse? Existimo illum minime in culpa esse. Equidem, si praetor essem, nescirem, quem damnarem.“

Flavus: „In patria quidem mea causa aliter ageretur. Nos magistratus, qui iudicant, non habemus, sed scelerati apud concilium⁵ gentis accu-

santur. Tum ab omnibus poena pro facinore constituitur. In hac causa is, qui pilam iacavit, domino servi occisi aes solvere deberet.“

¹ **pila** Ball - ² **tonsor** Frisör - ³ **radere** rasieren -
⁴ **culter, cultri** Rasiermesser - ⁵ **concilium** Versammlung

25 E3

1. Parvus: „Videte! Hic vir omnia ferre potest.“
2. Magnus: „Hodie unum saxum fero, mox duo feram.“
3. Populus: „Nonne magnas arbores fers?“
4. Parvus: „Ut vos parvas res fertis, ita hic arbores fert.“
5. Populus: „Nos quoque magnas res saepe ferimus.“
6. Parvus: „Sed ab hoc etiam silvae feruntur.“
7. Populus: „Quod animal ab eo fertur?“
8. Parvus: „Equum iam tulit; nuper elephantus ab eo latus est.“

25 T3: Pfirsiche in Germanien

In foro Publius mercatorem quendam eiusque servum poma¹ ferre vidit. Nesciens, qualia poma essent, dixit: „Quae poma fertis? Quo ea fertis?“ Responderunt: „Haec mala Persica² sunt. Ea ad praefectum afferimus.“ Publius: „Horum species mira et aliena est.“ Mercator: „Recte dicis. Haec poma a nostris differunt; cum his conferri non possunt. Amicus mihi rettulit Romanos ea ‚mala Persica‘ appellavisse, cum haec primum in Persia³ cognovissent. Tum ab iis in Italiam illata sunt. Adhuc solum Persica, quae in Italia creverant, a me vendita sunt. Nunc autem, postquam arbores in Germaniam inferri iussi, agri etiam nostri Persica efferunt. Hoc anno primum Persica huius regionis offerre possum. Homines enim poma recentia praeferrunt. Omnem pecuniam contuli, omnia pertuli, ut arbores sub caelo aspero Germaniae crescerent et poma ferrent. Sed nunc rem non iam differam. Ad praefectum detuli mea Persica bene crevisse. Nos iam exspectat!“

¹ **pomum** Frucht - ² **(malum) Persicum** Pfirsich (persischer Apfel) -
³ **Persia** Persien

Lektion 26: Menschen auf der Suche

26 E1

1. **Magister**: Quis istum orbem fecit? Quid iste orbis indicat?
2. **Discipulus**: Nescio. Aliquis orbem fecit. Et orbis certe aliquid indicat.
3. **Magister**: Certe isti viro claro aliquod nomen est. Scisne nomen alicuius viri magni?
4. **Discipulus**: Aliqua nomina virorum clarorum mihi in mentem veniunt. Ii aliquas res invenerunt.
5. **Magister**: Narra tandem, si quid scis! Responde, ne quem alium interrogem!
6. **Discipulus**: Num quis me iuvare potest?

26 T1: Thales und der Forscherdrang

Thales vir doctus erat; homines eum „sapientem“ nominaverunt. Aliquis certe scit, quibus rebus imprimis studuerit: Thales cum cupidus esset scientiae¹, quaerebat, e quibus rebus terra constaret. Haec cogitabat: „Aliquid omnibus in rebus latet! Omnia ex eadem causa creata sunt; aliqua causa omnibus rebus communis est.“

Thales quidem putabat non aliquos deos terram creavisse nec mundum² aliquo casu factum esse. Haec erat eius opinio: „Si quid omnibus rebus commune est, certe est aqua. Num quod animal sine aqua vivere potest?“

Thales etiam motum caeli servabat. Quondam autem res mira ei accidit: Dum motum alicuius sideris clare lucentis³ servat, in puteum⁴ cecidit. Aliqua serva, cum id vidisset, eum risit: „O vir docte! Vere non sapis: Omnia misces. Si quis non cernit ea, quae in terra ipsa sunt, non oportet eum cursum siderum nocturnorum servare!“

¹ **scientia** Kenntnis, Wissen - ² **mundus** Welt - ³ **lucere** leuchten - ⁴ **puteus** Grube, Brunnen

26 E2

1. Thales vir clarus erat: Unus e septem sapientibus vocabatur.
2. Quis erat clarior quam Thales? Quis erat sapientior?
3. Cui erat nomen clarius? Quis consilia sapientiora dabat?
4. Quis illo tempore erat vir clarissimus, quis sapientissimus?
5. Multi homines sapientissimi sunt.
6. Thales clarior erat; clarissimus omnium non erat.

26 T2: Solon, Krösus und das Glück

Athenis¹ nemo sapientior erat quam Solo; immo Solo etiam extra Graeciam sapientissimus omnium vocabatur. Proinde Croesus, rex Lydiae², eum in domum regiam invitaverat³ magnisque cum honoribus receperat. Interea servos suos iussit Soloni omne aurum omnesque opes regni sui ostendere, quas intra domum cluserat. Croesus – credens neminem maiorem, divitiorem, beatiorem esse quam se ipsum – e Solone quaesivit: „O Solo, qui plurimas terras vidisti et omnes res humanas divinasque cognovisti, dic mihi aperte: Quis est homo beatissimus?“

Rex tristis quaesivit: „Quin me beatissimum nominavisti, cum maximae sint opes mihi, illis Atheniensibus⁴ autem minores – immo minimae – fuerint? Num me cum Atheniensibus pauperibus comparas?“ Solo respondit: „Nullum regem vidi divitiorem, nullum potentiorem quam te; nunc feliciorem vitam agis, sed fortasse⁵ brevissimo tempore iam infelix eris. Ego neminem beatum vocabo, priusquam ad vitae finem venerit: Tum demum licebit fatum iudicare, quod dei ei dederunt.“

¹ **Athenis** in Athen - ² **Lydia** Lydien (Landschaft Kleinasien) - ³ **invitare** einladen - ⁴ **Athenienses** *m Pl.* die Athener - ⁵ **fortasse** *Adv.* vielleicht

26 E3

1. Croesus Soloni filias suas ostendit: „Omnes pulchrae sunt. Sed quae pulcherrima est?“
2. Solo: „Miser sum, amice, immo miserrimus omnium.“
3. Nam non solum difficile, sed etiam difficillimum est tibi respondere.

4. Omnes enim pulcherrimae sunt.
5. Prima est pulchrior quam secunda. Secunda est pulchrior quam tertia. Sed tertia est pulchrior prima.“
6. Croesus: „Di magni, nemo est Solone sapientior.“

26 T3: Sappho – die zehnte Muse

Sappho Alcaeo amico salutem dicit.

Epistula tua versus pulchros mihi attulit. Pulcherrima autem sunt illa verba, quibus crines¹ meos cum violis² comparavisti: „O violipecta³ Sappho!“ Nemo mihi umquam carmen pulchrius misit. Hi versus pulchriores et meliores sunt omnibus carminibus, quae cognovi. Quis nunc me est beator? Equidem scio, quam difficile sit verba poetica⁴ invenire; paulo difficilium est versus pulchros componere, difficillimum autem est carmina tam pulchra perficere, ut hominibus tristibus solacio sint.

Hoc tu versibus tuis effecisti.

Prioribus quidem annis tu carmina de bello et de re publica composuisti, ego de amore et nuptiis, de gaudiis et de puellis. Tales autem versus mihi miserrimae et ab omnibus relictas in isto exilio pessimo vix contingunt. Multi homines huius insulae carmina mea mollia vocant; molliora sunt, ut ipsi aiunt. Quid ego desiderem, vetus carmen meum tibi ostendet, cuius initium huic epistulae addidi. Vale!

„Alii exercitum equitum⁵, alii peditum⁶, alii navium aiunt terra in nigra esse pulcherrimum; sed ego aio illud, quod quis amarit⁷.“

¹ **crinis, crinis** m Haar - ² **viola** Veilchen -

³ **violiplexus** veilchenlockig - ⁴ **poeticus** dichterisch -

⁵ **eques, equitis** Reiter - ⁶ **pedes, peditis** Fußsoldat -

⁷ **amarit** ~ amaverit

Lektion 27: Die Tragödie der Antigone

27 E1

1. „Aqua! Bona aqua!“ – „Tace!“ – „Cur bibere non vis?“
2. „Fabulam aspicere volo. Aquam emere nolo.“
3. „Et dominus, qui apud te sedet?“ – „Etiam ille non vult.“
4. „Vultisne cibos?“ – „Etiam cibos nolumus.“
5. „Cur non vultis? Boni sunt.“
6. Hodie homines fabulam neglegere nolunt.
7. Heri autem fabulam neglexerunt; quam aspicere noluerunt.“
8. „Tace! – Noli dicere! – Ne quid dixeris!“

27 T2: Ein unmenschliches Verbot

Creon: Ne negaveris te scelus impium fecisse! Id praesidia mea aspexerunt. Volumus te aperte respondere; te tacere nolumus.

Antigona: Nolo tacere: Id feci, sed factum iustum fuit.

Quisnam vetare vult me fratrem carum in terra condere?

Creon: Ego rex sum, qui statuit leges; eas transcendere¹ non licet.

Antigona: Sed tu noli dare leges, quas dei nobis imponere noluerunt!

Maiores et meliores sunt divinae leges: Quas transire, rex, noli!

Creon: Tace, pessima! Ne quid dixeris! Ne contra regem peccaveris!

Superbia te impulit nec pia mens: Quod ne negaveris!

Regis sententiam legemque neglexisti: Cave poenam regiam!

Antigona: Poenas duras deorum timeo, non sententias hominum.

Creon: Is autem homo, qui terram patriam oppressit, „hostis“ vocatur.

Qui odio est mihi, etsi occisus est.

Antigona: At ego non odii causa, sed ut amarem, nata² sum.

Creon: Ergo ama mortuos et inferos; sed vivis ne restiteris!

¹ **transcendere** überschreiten - ² **natus, a, um** geboren

27 E2

1. Rex civibus imperat: „Tacete et audite legem novam!“

2. Populus se ipsum monet: „Taceamus et regem audiamus! Ne quid dicamus, dum rex dicit!“

3. Rex iubet: „Omnes homines legi novae pareant! Is, qui resistet, occidat! Ne venia detur scelerato!“

27 T2: Antigone – eine tragische Heldin

Haemon: O pater, ne id tantum audiveris, quod tu iustum aestimas!

Sed audiamus, quid cives cogitent, quid cives dicant!

Ne neglegamus sententias civium nostrorum!

Creon: Quid? Tune, adulescens, regem docere vis? Hoc incredibile est!

Haemon: Iam cives dicunt Antigona esse innocentissimam¹;
cum fratrem impie offerri canibus feris noluit.

Creon: Illa peccavit contra ius legesque, commisit scelus.

Numquam illam tecum iungam; nec dos dabitur vobis.

Haemon: Furore caecus² es, pater! Tu nos non divides. Ergo pereamus
ambo, Antigona atque ego! Mors nos coniunget.

Creon: Indigne fili! Te huius sermonis mox pudebit!

Custodes! Adducatur statim illa virgo ex aedibus! Ne in custodia
maneant! Statim occidatur sub oculis sponsi³!

Haemon: Sub oculis meis ea non occidetur. Istud ne speraveris!

Chorus: O ingens factum! Rex, qualem mortem decrevisti virgini?

Creon: Claudatur viva, sola intra sepulcrum saxeam⁴,
quod nullus umquam pes humanus attinget. Eamus!

¹ **innocens, ntis** unschuldig - ² **caecus, a, um** blind -

³ **sponsus** Bräutigam - ⁴ **sepulcrum saxeam** Felsengrab

Lektion 28: Zeit für Veränderung

28 E1

1. **Romanus:** „Multa de Graecis audivi. Utinam (Velim) haec omnia vera sint!“

2. **Graecus:** „Utinam nihil falsum audiveris!“

3. **Romanus:** „Vos vitam dulcissimam agere audivi.

Utinam (Vellem) Graecus essem! Sed hoc fieri non potest.“

4. **Graecus:** „Di magni! Utinam plus de nobis audivisses! Sed hoc certe factum non est.“

5. **Graecus** secum: „Quam stulti sunt Romani! Saepe fit, ut errent. Utinam ne in Italiam venissem!“

28 T2: Griechenland hat uns verändert

Flamininus: Salve, Marce! Quid agis? Utinam valeas!

Cato: Equidem valeo, sed urbem nostram hac aetate non iam cognosco. Nonne scis in omnibus viis Romae Graecos esse? Quid factum est? Opto, ut mecum venias! Ecce! Hic philosophi Graeci orationes periculosas¹ habent. Qui modo dicunt iustitiam² civibus usui esse, modo negant iustitiam necessariam esse – et populus istis orationibus levibus credit. Sed fit, ut mentes civium vehementer perturbentur. Utinam isti philosophi Romam mox relinquunt! Abeant, domum redeant! Nam cives nostri voluptates Graecorum amant, libros Graecos legunt, potius disputare³ quam laborare cupiunt, per totam noctem more Graecorum bibunt, vinum fundunt. Celeriter fit, ut vitia Graecorum Romanos corrumpant! Utinam ne Graeciam cepissemus! Facile enim Graecia capta victores nunc capit. Utinam mos maiorum plus valeret!

Flamininus: Vellem ne tam durus in cives esses, quoniam ipse cultum Graecorum amare coepisti. Nonne ego apud te multa opera Graeca vidi? Nonne ipse linguam Graecam didicisti?

Cato: Recte dicis: Cum ego virtutes Graecorum colam, alii vitia eorum diligunt. Velim iuvenes nostri sapientes fiant; utinam cuncti cives more meo vitam agerent! Vale!

¹**periculosus**: Adj. zu periculum - ²**iustitia** Gerechtigkeit -

³**disputare** diskutieren

28 E2

1. Cato neminem salutatur. Nam in curiam properat. Cato in curiam properans neminem salutatur.
2. Cato curiam petit. Nam senatores monere vult (monebit). Cato senatores moniturus curiam petit.
3. Cato: „Periculum instat: Carthago bellum gestura est.“

28 T2: Ein trauriger Sieger

Scipio: Classe nostra trans mare veneramus Carthaginem capturi, non deleturi. Qui hoc accidere potuit?

Laelius: Scio, amice, te hoc noluisse. Semper in senatu sententiam Catonis reppulisti, qui iterum atque iterum dicebat: ‚Ceterum censeo: Carthago deleatur!‘ Cato multique nobiles timebant, ne Poeni vires colligerent bella nova adversus nos gesturi.

Scipio: Cur Poeni foedus¹ ruperunt? Cur tam diu nobis restiterunt? Utinam legatio eorum ad me venisset pacem petitura! Libenter Poenis pepercissem, nisi per tantum spatium temporis milites nostros occidissent.

Laelius: Nemo tibi crimini dabit, quod officium imperatoris Romani praestitisti: Imperatorem enim hostes superbos extinguere eorumque munitiones delere oportet.

Scipio: Huc veni Poenos poena affecturus. Certe urbem deleturus non eram. At spes me fefellit. Ecce! Illic magna incendia magnam urbem extinctura sunt: Fuit Carthago! Cur tanta calamitas facta est?

Laelius: Amice, te lacrimas fundere video.

Scipio: Flere me non pudet. Timeo enim, ne hoc fatum crudele etiam urbi nostrae instet. Nonne memor es fabulae de pernicie Troiae? Etiam Hector flens perniciem Troiae patriae providerat.

¹ **foedus, eris** n Vertrag

28 E3

1. Iuvenis ridens: „Lege hoc carmen, amice!“ – Amicus: „Te hoc diligere video. Etiam me hoc dilecturum esse spero.“
2. Iuvenis: „Puto nos magna voce risuros esse.“
3. Amicus legit - nec ridet: „Hoc carmen senatorem honestum laedit. Puto id turpe esse et senatorem tristem futurum esse.“

28 T3: Diese Jugend von heute!

Cicero Attico suo salutem dicit.

O tempora, o mores! Verba mihi desunt: Catullus poeta ridens me carmine malo omnem dignitatem mihi abstulit – non putavi istum adolescentem me palam reprehensurum esse. Mihi quidem, cum iuvenis Romam venissem, tanta audacia non erat. Immo auctoritatem nobilium colebam, consilia senum libenter audiebam. Tunc sperabam me unum ex illis viris claris futurum esse. Post evenit, quod optaveram: Consul clarus civitatem a coniuratione civium corruptorum conservavi.

Sed quid volunt Catullus eiusque familiares, qui poetae novi appellantur? Negant se umquam ad rem publicam accessuros esse; ostendunt se usque vitam otii plenam acturos esse. Isti iuvenes inter se convivia laeta habent, domi libellos et amorem diligunt, rem publicam virtutemque militarem neglegunt. Quotiens conveniunt, carmina sua tantum recitant.

Confirmo me numquam habiturum tempus, ut legam carmina istorum poetarum. Quae carmina inania certe non legerem, etiamsi¹ mihi vita esset aeterna. Satis dixi. Vale!

¹ **etiamsi** auch wenn

Lektion 29: Der Dichter Horaz

29 E1

1. Prima puella dulciter cantat.
2. Secunda dulcius quam prima cantat.
3. Sed tertia dulcissime cantat.
4. Populus primam puellam multum, secundam plus, tertiam plurimum laudat.

29 T1: Nimm mich mit!

Ibam forte per forum diligentius aliquid cogitans, ut consuetudo mihi est, cum quidam vir mihi occurrit: „Quid agis“, inquit, „optime? Nonne me scis? Poeta clarus sum.“ – „Bene est“, inquam, „sed mihi non est tempus, quia quam celerrime amicum quendam visere volo.“ Dum celerius currere incipio, ille: „At poeta magni ingenii sum. Nemo me celerius centum versus scribere potest. Praeterea dulciter cantare et saltare¹ possum. Ecce! Quis membra mollius movere potest?“ Tunc ego: „Cur haec omnia mihi narras?“ Et ille manum meam prehensens: „Cum Maecenate familiaris vivis. Nemo vitam feliciorem agit quam ille.“ „Quid“, inquam, „ergo vis?“ – „Certe Maecenati me commendare² potes, ut conviviis eius interesse possim. Quin illuc me ducis?“ Respondi: „Maecenatem adire difficilius est quam putas.“ At iste: „Facillime mihi aditum parabo: Muneribus servos eius corrumpam.“ Et adiecit: „Ut

vides, omnes paene dolos scio.“ – „Non ita“, aio, „vivimus istic, ut tu existimas. Apud Maecenatem non ii plurimum valent, qui se sapientissimos putant. Neque is valet, qui aut multum possidet aut celerius carmina componere potest. Summam dignitatem habet is, quem Musae³ diligunt. Vale!“

¹ **saltare** tanzen - ² **commendare** empfehlen -

³ **Musae** die Musen (Göttinnen der Künste)

29 E2

1. Maecenas: „Scribere res difficilis est. Ars scribendi difficilis est.
2. Itaque pauci homines ad scribendum idonei sunt.
3. Dei artem bene scribendi poetis tribuerunt.
4. Ego non solum pecunia, sed etiam laudando et monendo poetas iuvo.
5. Dum carmina audio, saepe oculos claudo. In audiendo saepe oculos claudo.“

29 T2: Statt Stadt Land

Horatius Tibullo suo salutem dicit.

Maecenas mihi rus parvum dedit, ut scis – tandem vere vivere possum!
Nunc mihi iucundus modus vivendi est, Tibulle. Illuc cum me recepi,
urbem raro desidero. Ruri tantum remanere volo. Specta mortales illos, qui
in urbe vitam incertam agentes et mille in negotiis occupati artem bene
vivendi omnino neglegunt. Ego autem ruri nec vulgo nec clamore hominum
perturbor. Neque invidia neque cupiditas aurum quaerendi me
sollicitant. Quiescendi causa saepe sub aliqua arbore sedeo. Quam iuvat
pecora laeta videre, quam iuvat carmina avium¹ audire! Hic quiescendo
et tacendo et cogitando delector, hic maxima mihi voluptas libros legendi
est. Vita rustica² mihi tempus
gratum ad scribendum prae-
bet. In illo otio mihi iucun-
dissime vivere licet. Scisne
dictum Epicuri, illius philoso-
phi divi Graeci? „Carpe diem!“
Ego libenter concedo me ruri
more Epicuri vivere. Ruri otio
delector, ruri tempus vivendi
differre non possum. Vale!

¹ **avis, is** Vogel - ² **rusticus, a, um** ländlich, bäuerlich

Lektion 30: Nachdenken und Weiterdenken

29 E1

1. „Homines deos non timent. Homines deos non verentur.
2. Deos neglegi posse putamus. Deos neglegi posse arbitramur.
3. Etiam ego deos neglegi posse arbitrata sum.
4. Nunc fateamur nos erravisse!
5. Nam dei terram moverunt, cum eos non vereremur.
6. Itaque totam familiam moneo: Veremini deos et sacra facite!
7. Pollicere ac iura, Calpurnia, te Neptuno sacrum facturam esse!

8. Nam suam quisque sortem deis committere debet, ut suspicor.“

30 T1: Sind die Menschen den Göttern gleichgültig?

Nicodemus: Hercule! Iam diu vitam in Campania ago et in aedibus patris tui moror. Numquam vero talis perniciēs nos incessit.

Calpurnia: Quam perniciem dei nobis intulerunt, quia parum eos verebatur; apud nos sibi quisque proximus erat. Lydia serva heri memoravit Neptunum tridente¹ terras mariaque turbavisse, quia ira vehementi commotus esset. Cras² cum Lydia Neptuno sacrum faciam. Arbitrarisne deos nobis ignoturos esse?

Nicodemus: Te precor, Calpurnia, ne tam stulta sis quam Lydia. Cur suspicabamini motum terrae a deis effectum esse? Dei quidem terram non moverunt. Depone igitur timorem deorum, Calpurnia! Immo ratione pare! Audi dicta Epicuri philosophi! Dei, ut Epicurus ratus est, vitam aeternam ac beatam sine curis procul a terra agunt. Nescio, cur sacerdotes semper auxilium deorum polliceantur. Epicurus enim docet deos felicissime viventes neque homines tueri neque omnino res humanas curare. Itaque homines res humanas curare oportet; suas quemque res curare oportet.

Calpurnia: Si vera est ea sententia, fateor stultum esse deos vereri.

¹tridens, ntis m Dreizack - ²cras Adv. morgen

30 E2

Nicodemus:

1. „Lydia putat deos aut nos tueri aut calamitates moliri.
2. Sed dei apud nos nihil moliuntur.
3. Procul a nobis vitam beatam agunt. Nec vident homines pati nec audiunt eos queri.
4. Si tu dolores pateris vel ego patior – dei non moventur.
5. Ipsi autem dolores non patiuntur, numquam queruntur.
6. Utinam homines exemplum deorum sequerentur!“
7. Nicodemus consilium cum Lydia his de rebus loquendi capit.
8. Lydiae dicit: „Sequere Epicurum! Epicurum sequens beate vives.“

30 T2: Pflücke den Tag!

Calpurnia: Pater multis in officiis occupatus multa molitur, semper in re publica versari solet. Saepe experior, quam raro ei sit otium. Precare patrem, Nicodeme, ne me neglegat! Velim pater habeat tempus mecum colloquendi!

Nicodemus: Ne questa sis! Te hortor, ne patrem reprehendas! Pater enim negotia sua sequitur.

Calpurnia: Mihi in mentem veniunt dicta Horatii poetae, quae me docuisti: „Dum loquimur, tempus iam fugit. Itaque carpe diem!“ Cum semper cogitem, quo modo homo diem carpere possit, ostende mihi: Diesne carpitur, cum pater negotia in foro agit, cum totum fere diem causas agit? An diem carpit, cum curis solutus familiae et amicis se dat?

Nicodemus: Diem carpit, qui voluptates sequens dolores non patitur. Id, quod sensus nostros delectat aut quo quisque gaudet, voluptas est: Alius – velut pater tuus – communi saluti consulit, alius magnas opes sibi parat et sua tantum commoda curat, alius libros legit.

Calpurnia: Constat me maximam voluptatem consequi, cum pater

tempus sibi sumit multosque sermones mecum habet.

Nicodemus: Bene loqueris. Porficiscar et patrem tuum hac prece aggrediar.

Calpurnia: Utinam pater id consilium sequatur, Nicodeme!

30 T3

1. Nicodemus: „Epicurus, magister noster laudandus, forum fugit.
2. In libro legendo plura comperit quam in foro.
3. Libro legendo etiam mens nostra exercetur.
4. Ad libros legendos silentium quaerimus.
5. Itaque Epicurus consilium turbae fugiendae dedit.
6. Cupidus hoc consilium sequendi sum. Cupidus huius consilii sequendi sum.“

30 T3: Was machst du aus deinem Leben?

Calpurnia: Toga virili accepta plurimam operam studiumque ponis in legibus discendis, in moribus maiorum imitandis.

Severus: Certe eosdem honores persequi volo quos pater et avus. Haec via recta est ei, qui – e gente nobili ortus – ad causas agendas natus est.

Calpurnia: Sed audi: Nicodemus, magister noster amandus, ratus est deos summo otio quasi vitam beatam ac contentam agere. Si deis pares esse volumus, nos e negotiis recipere et vitam privatam agere debemus. Sic hominibus est tempus vitae beatae agenda, etsi mori nobis necesse est.

Severus: Nicodemus errat. Pater mihi praecipit, ut causis agendis maximam voluptatem consequar. Scio exempla multorum virorum, qui virtute maiorum imitanda summos honores consecuti sunt.

Calpurnia: Sed Nicodemus mihi ostendit, quibus verbis Epicurus philosophus usus sit: „Sapiens ultro non accedet ad negotia publica.“ Cur plerique homines parati non sunt ad vestigia Epicuri sequenda?

Severus: Tace, Calpurnia! Otium tantum petere Romanos pudet. Non e libris legendis neque e fabulis philosophorum audiendis, sed e negotiis publicis et exemplis maiorum voluptatem capiam. Verus enim sapiens dixit: „Moribus antiquis res stat¹ Romana virisque.“ Nunc vero in forum progrediar.

¹ **stare** *m. Abl.* hier: beruhen auf

30 E4

1. Severus: „Pater meus vir laudandus est. Pater meus laudandus est.
2. Rem publicam diligendam esse dicit.
3. Officia publica – ut ait – fugienda non sunt.
4. Si quid faciendum est, non quaerit: ‚Quis hoc faciet?‘
5. Immo dicit: ‚Hoc mihi faciendum est. Rei publicae semper consulendum est.
6. Maiores enim rem publicam nobis tuendam tradiderunt.“

30 T4: Wie frei bin ich wirklich?

Calpurnia: Severus libenter in foro versari videtur. Cur eandem vitae viam ingredi cupit ac pater?

Mater: Studium Severi laudandum est, cum frater tuus actiones atque causas neglegendas non esse putet. At tibi, Calpurnia, alia officia praestanda magnaue onera ferenda sunt. Nam curam domus remittere mulieri ne audeat!.

Calpurnia: Iam diu, mater, mecum agitabam, qui cursus vitae mihi sequendus esset. Non familiam tantum curare mihi cordi est – nunc tandem scio, quo modo utilia perficere possim: Tibi confiteor, quanta cupiditas mihi sit munera obstetricis¹ suscipiendi.

Mater: Scilicet munus obstetricis laudandum esse videtur; te vero non decet². Manifestum est te iuveni nobili mox nupturam esse. Tum marito providere consuesces. Tibi semper marito tuo parendum erit. Etiam liberi quam optime tibi alendi atque instruendi erunt.

Calpurnia: At voluntate vobisum vivendi commotus viro nubere nolo; Nonne libera nata sum? Cur nos feminae solum ad parendum et pariendum natae sumus? Cur mariti nobis liberos alendos atque tuendos tradunt? Ego cursum vitae ipsa deligere cupio.

¹ **obstetrix, icis** f Hebamme - ² **decet** m. Akk. es gehört sich für jdn.